

Is weten werkelijk te meten?

De invloed van voorkennis op het vinden en begrijpen van pensioeninformatie.

Anne Huijgen

Studentnummer 3691160

Bachelor eindwerkstuk Financiële geletterdheid

Communicatie- en Informatiewetenschappen

Faculteit Geesteswetenschappen

Eerste begeleider: Mw. M. L. Nell

Tweede begeleider: Dr. H. L. W Pander Maat

8 november 2013

Samenvatting

Pensioeninformatie wordt door veel consumenten als moeilijk ervaren. Met een pensioenregeling wordt voor deelnemers een bedrag opgebouwd zodat zij ook tijdens hun pensioen voorzien zijn van een inkomen. Het is van belang dat deelnemers inzicht hebben in hun pensioen en op de hoogte worden gebracht van eventuele mogelijkheden tot het aanpassen van de pensioenregeling. Op deze manier komen zij niet voor een verrassing te staan, wanneer zij met pensioen gaan. Het verstrekken van informatie schiet zijn doel voorbij wanneer deze informatie onbegrijpelijk is en/of niet bijdraagt aan het genereren van nieuwe kennis bij de lezers. Het verstrekken van begrijpelijke informatie door pensioenverzekeraars en pensioenfondsen is dus belangrijk. Door op de hoogte te zijn van de reeds aanwezige kennis bij de lezer kan de inhoud van informatieve brieven door de verstrekkers worden aangepast.

Dit onderzoek tracht een bijdrage te leveren aan het opstellen van begrijpelijke pensioeninformatie door de invloed van voorkennis te onderzoeken. Dit wordt gedaan door het analyseren van een eventuele relatie tussen voorkennis en het vinden en begrijpen van pensioeninformatie. Ook wordt een bestaande pensioenkennistest voor het meten van pensioenkennis onderzocht. Daarbij wordt de samenhang tussen voorkennis en demografische kenmerken en andere testen toelicht. De onderzoeksvraag luidt: in hoeverre heeft de uitkomst van de gereviseerde pensioenkennistest (oftewel pensioenkennis) invloed op het vinden en begrijpen van informatie in de startbrief?

Dit onderzoek richt zich op de startbrief zoals deze momenteel door Zwitserleven wordt verstrekt. 120 respondenten zijn verschillende vragenlijsten voorgelegd, namelijk de attitudetest, vragenlijst demografische kenmerken, financiële geletterdheidtest, pensioenkennistest en een mondelinge begripstest. Daarbij kregen 59 respondenten een clozetest en de andere 61 kregen een woordenschatstest. De volgorde van afnames wisselden.

Uit de resultaten blijkt dat de pensioenkennistest een betrouwbaar en valide middel is voor het meten pensioenvoorkennis. Voorkennis hangt in positieve zin samen met leeftijd, opleidingsniveau, financiële geletterdheid, woordenschat en de resultaten van de clozetest. Tot slot kan worden gesteld dat er geen samenhang is gevonden tussen mate van voorkennis en het vinden en begrijpen van informatie in de startbrief zoals deze wordt verstrekt door Zwitserleven.

Trefwoorden: voorkennis, pensioeninformatie, pensioenkennistest, startbrief, Zwitserleven.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Theoretisch kader	7
2.1 Het Nederlandse pensioenstelsel	7
2.2 Nederlanders en pensioeninformatie	7
2.3 Tekstbegrip	7
2.4 Voorkennis	8
2.5 Probleemstelling	10
3. Methode	11
3.1 Respondenten	11
3.2 Procedure	12
3.3 Materiaal	13
3.3.1 Startbrief	13
3.3.2 Attitudetest vooraf	14
3.3.3 Demografische gegevens	14
3.3.4 Financiële geletterdheidtest	15
3.3.5 Pensioenkenntest	15
3.3.6 Clozetest	16
3.3.7 Woordenschattest	17
3.3.8 Begripstest	17
3.3.9 Attitudetest achteraf	19
4. Resultaten	20
4.1 Betrouwbaarheid	20
4.2 Scores	20
4.3 Validiteit	23
4.4 Pensioenvoorkennis in relatie tot demografische gegevens en andere testen	24
4.5 Pensioenvoorkennis in relatie tot het vinden en begrijpen van pensioeninformatie	26
5. Conclusie	29

6. Discussie	30
---------------------	-----------

7. Literatuur	31
----------------------	-----------

Bijlagen	32
-----------------	-----------

Bijlagen A. Startbrief

Bijlagen B. Attitudetest vooraf

Bijlagen C. Demografische gegevens

Bijlagen D. Financiële geletterdheidtest

Bijlagen E. Pensioenkennistest

Bijlagen F. Clozetest

Bijlagen G. Woordenschattest

Bijlagen H. Begripstest vragenlijst

Bijlagen I. Begripstest observatieformulier

Bijlagen J. Attitudetest achteraf

Bijlagen K. Antwoordformulier

1. Inleiding

“De Autoriteit Financiële Markten (AFM) roept sociale partners op om bestaande pensioenregelingen te versimpelen, nieuwe pensioenregelingen te vereenvoudigen en overgangs- en uitzonderingsregelingen zoveel mogelijk te vermijden. Vereenvoudiging stelt pensioenfondsen in staat begrijpelijke informatie te verstrekken aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.”

Dit citaat komt uit het rapport *“Complexiteit pensioenen leidt tot fouten in UPO en onduidelijkheid voor consumenten”* van Autoriteit Financiële Markten (AFM) uit 2010. Uit dit rapport blijkt dat pensioeninformatie door de consumenten als moeilijk wordt ervaren. Helaas is vereenvoudiging nog zo makkelijk niet. Vaststellen of informatie begrijpelijk is voor de deelnemers roept verschillende vragen op. Vragen zoals “welke factoren spelen een rol bij het begrijpen van informatie?” en “hoe kan informatie zo worden opgesteld dat deze voor iedereen begrijpelijk is?” Met een pensioenregeling wordt voor deelnemers een bedrag opgebouwd zodat zij ook tijdens hun pensioen worden voorzien van een inkomen. Het is van belang dat deelnemers inzicht hebben in hun pensioen en op de hoogte zijn van eventuele mogelijkheden tot het aanpassen van de pensioenregeling. Op deze manier komen zij niet voor een verrassing te staan wanneer zij met pensioen gaan. Het verstrekken van informatie schiet zijn doel voorbij wanneer deze informatie onbegrijpelijk is en/of niet bijdraagt aan het genereren van nieuwe kennis bij de lezer. Door op de hoogte te zijn van de reeds aanwezige pensioenkennis bij de lezer, kan de inhoud van informatieve brieven door pensioenverstrekkers worden aangepast.

Dit onderzoek tracht een bijdrage te leveren aan het opstellen van begrijpelijke pensioeninformatie door de invloed van voorkennis te onderzoeken. Dit wordt gedaan door het analyseren van een eventuele relatie tussen voorkennis en het vinden en begrijpen van pensioeninformatie. Ook wordt een bestaande pensioenkennistest voor het meten van pensioenkennis onderzocht. Daarbij wordt de samenhang tussen voorkennis en demografische kenmerken en andere testen toegelicht. In hoofdstuk 2 wordt meer uitleg gegeven over het Nederlandse pensioenstelsel en de test voor het meten van pensioenkennis. Tevens wordt de probleemstelling geformuleerd. In hoofdstuk 3 wordt de methode van het onderzoek toegelicht. Dit betreft informatie over de respondenten, de gevolgde procedure en de gebruikte vragenlijsten.

Hoofdstuk 4 beschrijft de analyse van de data en de resultaten die daaruit volgen. In hoofdstuk 5 wordt met behulp van de analyseresultaten een antwoord gegeven op de probleemstelling. Het onderzoek wordt afgesloten met een discussie en een aantal aanbevelingen.

2. Theoretisch kader

2.1 Het Nederlandse pensioenstelsel

Het Nederlandse pensioenstelsel kent een aantal wettelijk verplichte wijzen van informatieverstrekking. Zo krijgt iedereen bij deelname aan een pensioenregeling van een pensioenverzekeraar of pensioenfonds een startbrief. In deze startbrief staan de belangrijkste onderdelen van de pensioenregeling vermeld. Daarnaast krijgen deelnemers jaarlijks een Uniform Pensioenoverzicht (UPO). Het UPO biedt een overzicht van de verwachte hoogte van het pensioen bij pensionering, overlijden en bij arbeidsongeschiktheid. De AFM houdt toezicht op de inhoud van deze informatie. Door het verstrekken van de startbrief en de UPO informeren de pensioenverzekeraars en pensioenfonds de deelnemers over het pensioen.

2.2 Nederlanders en pensioeninformatie

Hoewel 65% van de Nederlandse bevolking het nut van een goed pensioen inziet, staat 71% niet open voor informatie over het pensioen (Visser, Kloosterveld & Oosterboer, 2012). Ondanks het feit dat ruim zeventig procent van de Nederlanders spaart voor het pensioen, blijkt dat er maar weinig motivatie is voor verdieping in pensioenregelingen en het lezen van de verstrekte informatie (Wijze in geldzaken, 2012). De motivatie hangt samen met de leeftijd van personen. Naarmate de leeftijd stijgt, gaat men meer nadenken over inkomsten en uitgaven na pensionering. Zo blijkt dat 92% van de 18-24 jarigen over beide nog nooit heeft nagedacht, tegenover 17% van de mensen in de leeftijdscategorie 55-64 jaar. De kennis van pensioen gaat omhoog naarmate de leeftijd stijgt (Wijzer in geldzaken, 2012).

2.3 Tekstbegrip

In het onderzoek van Visser, Kloosterveld & Oosterboer (2012) geeft 40% van de respondenten aan dat de pensioeninformatie moeilijk te begrijpen is. Bij het juist verstrekken van informatie moet rekening worden gehouden met twee factoren: vindbaarheid en begrijpelijkheid. De informatie moet zodanig worden opgesteld dat de lezer de benodigde informatie gemakkelijk kan vinden in de tekst. Het vinden van de juiste informatie staat echter niet garant voor het begrijpen van deze informatie. Als de lezer in staat is de informatie zowel te vinden als te begrijpen, dan is sprake van het correct interpreteren van de informatie (Lentz & Pander Maat, 2013). Uit

onderzoek naar de begrijpelijkheid van het UPO is gebleken dat een kleine meerderheid, namelijk 51%, succesvol informatie kan vinden en begrijpen (Lentz & Pander Maat). Lage motivatie kan in relatie staan tot slechte begrijpelijkheid van de pensioeninformatie. Zo zou het gebrekkige vertrouwen in de eigen vaardigheden om met die pensioeninformatie om te gaan een oorzaak kunnen zijn van de lage motivatie (Lentz & Pander Maat).

De AFM heeft startbrieven van verschillende pensioenverzekeraars onderzocht op begrijpelijkheid en volledigheid (Autoriteit Financiële Markten, 2010). Hiervoor zijn 55 startbrieven van 39 pensioenfondsen en acht pensioenverzekeraars onderzocht. Het bleek dat geen van de startbrieven voldeed aan de vereisten van de Pensioenwet. De aanbevelingen van het AFM concentreerden zich op het volledig voldoen aan de wettelijk verplichte elementen van het document. Het realiseren van juridische volledigheid vraagt om een uitgebreid document waarbij het gebruik van jargon niet is weg te denken. Dit staat op gespannen voet met de aanbevelingen van het AFM met betrekking tot de begrijpelijkheid. In deze aanbeveling wordt gesteld dat de lengte van de startbrief en het gebruik van vakjargon beperkt moet worden. Om het juist vinden en begrijpen van informatie te vergroten moet bij het opstellen van een informatieve brief rekening worden gehouden met persoonlijke kenmerken van de lezer.

Tekstbegrip bevat ten minste drie niveaus van mentale representaties (Zwaan & Rapp, 2006). De drie niveaus volgen elkaar op. Het volgende niveau kan niet worden bereikt zonder dat het voorafgaande niveau is bereikt. Het meest basale niveau is de oppervlaktestructuur. De lezer maakt een mentale representatie van de exacte tekst, dus van de woorden en de grammaticale opbouw. Deze representaties op oppervlakteniveau vervallen snel uit het geheugen (Zwaan & Rapp). Het tweede niveau is het *textbase* niveau, waarin de lezer met behulp van de informatie in de tekst, betekenissen toekent. Het derde niveau is het niveau van het situatiemodel. In het situatieniveau maakt de lezer een representatie van de tekst met behulp van de reeds aanwezige kennis. Om te spreken over tekstbegrip, moet het situatiemodel worden bereikt (Zwaan & Rapp).

2.4 Voorkennis

Uit het bovenstaande blijkt dat voorkennis invloed heeft op tekstbegrip. Kintsch stelt dat wordt verwacht dat topicrelevante kennis van lezers een grote invloed heeft op tekstbegrip, omdat informatie in teksten vaak niet expliciet genoeg is voor de bouw van een coherente mentale representatie van de informatie in de tekst (zoals geciteerd in Ozuru, Dempsey & MaNamara,

2009). Hiermee wordt bedoeld dat de lezer een verband legt tussen de informatie in de tekst en de voorkennis om een compleet beeld te kunnen creëren. Om een representatie te kunnen maken van een niet coherente tekst wordt door de lezer gebruik gemaakt van de reeds aanwezige kennis om deze 'gaten' in te vullen. In onderzoek naar de bijdrage van voorkennis bij het begrip van biologieteksten kwam naar voren dat het algemeen begrip een positieve correlatie heeft met de voorkennis van de respondenten (Ozuru, Dempsey & McNamara). De metingen van een begripstest lieten zien dat de prestaties op de begripvragen positief werden beïnvloed door voorkennis.

Volgens Shapiro (2004) moeten onderzoekers tijdens hun analyses altijd rekening houden met de invloed van voorkennis. Wanneer hier geen rekening mee wordt gehouden loopt de validiteit van het onderzoek gevaar omdat voorkennis leidt tot een verhoging van de kennisreproductie (Shapiro). Hiermee wordt bedoeld dat teksten niet alleen juist worden gereproduceerd door de lezer, omdat het een duidelijke tekst is, maar omdat de lezer zijn of haar voorkennis erbij betreft. Wel wordt beargumenteerd dat voorkennis zich zowel in de juiste kwaliteit als kwantiteit moet voordoen bij de lezer (Shapiro). Correcte voorkennis kan ervoor zorgen dat de tekst beter wordt onthouden. Daarentegen kan incorrecte voorkennis juist fungeren als afleiding, waardoor het een groter nadeel vormt dan het hebben van geen voorkennis. Het hebben van voorkennis kan in mate verschillen. De lezer kan veel af weten van een specifiek onderwerp of juist bredere, maar minder diepgaande kennis hebben over verschillende onderwerpen.

Om een begrijpelijke tekst te produceren zou het dus voor pensioenverzekeraars en pensioenfondsen van belang kunnen zijn om op de hoogte te zijn van de aanwezige voorkennis van de deelnemers. In het onderzoek van Ouwehand (2013) is een pensioenkennistest opgesteld waarmee de voorkennis betreffende het pensioen kan worden gemeten. De pensioenkennistest bestaat uit conventionele meerkeuzevragen. Deze conventionele meerkeuzetest bestaat uit vragen met vijf antwoordmogelijkheden. Deze antwoordmogelijkheden bestaan uit één juist antwoord en drie onjuiste antwoorden, in het onderzoek afleiders genoemd, en een alternatief waarmee de lezer aangeeft het juiste antwoord niet weten. Uit de analyse kwam naar voren dat de pensioenkennistest een betrouwbaar ($\alpha = 0.75$) en valide meetinstrument is. Betrouwbaar wil zeggen dat de resultaten uit de pensioenkennistest niet op toeval berusten en valide houdt in dat de pensioenkennistest meet wat het zou moeten meten, namelijk de voorkennis met betrekking tot

pensioen. Ook is de opgestelde pensioenkenntest vervolgens door Ouwehand gereviseerd aan de hand van de kwaliteit van de antwoordmogelijkheden. Alle antwoordmogelijkheden zijn geanalyseerd met behulp van de richtlijnen zoals opgesteld door Haladyna, Downing, en Rodriquez (2012). De meest gebruikte aanpassingen door Ouwehand aan de antwoordopties zijn als volgt. Ten eerste moeten alle afleiders plausibel zijn. Een afleider is plausibel wanneer meer dan 5% van de respondenten voor dit antwoord kiest (Ouwehand). De antwoorden die niet plausibel bleken, zijn uit de test gehaald. Ten tweede zijn alle antwoordmogelijkheden aangepast en opgesteld op dezelfde grammaticale wijze. Ten derde zijn alle antwoordopties herschreven naar een ongeveer gelijke lengte per vraag. De vierde en meest gebruikte richtlijn, is dat het juiste antwoord niet bij elke vraag op dezelfde plaats moet staan. In de revisie variëren de plekken van de juiste antwoorden per vraag. Tot slot is Ouwehand overgegaan op een conventionele meerkeuzetest bestaande uit vragen met vier in plaats van vijf antwoordmogelijkheden.

2.5 Probleemstelling

In dit onderzoek wordt onderzocht of er een relatie is tussen de resultaten van de pensioenkenntest (oftewel voorkennis) en het vinden en begrijpen van de informatie in de startbrief. Er wordt gebruik gemaakt van de gereviseerde versie van de pensioenkenntest van Ouwehand (2013). Deze pensioenkenntest wordt onderzocht op betrouwbaarheid en validiteit. Tevens wordt gekeken welke demografische kenmerken en/of andere scores op testen in relatie staan tot voorkennis. De onderzoeksvraag luidt:

In hoeverre heeft de uitkomst van de gereviseerde pensioenkenntest (oftewel pensioenkenntest) invloed op het vinden en begrijpen van informatie in de startbrief?

Om een duidelijk antwoord te kunnen formuleren op deze vraag zijn twee deelvragen opgesteld:

- 1. In hoeverre is de gereviseerde pensioenkenntest een betrouwbaar en valide middel om voorkennis over pensioen te meten?*
- 2. Welke uitkomsten van andere testen en/of demografische kenmerken staan in relatie tot de uitkomsten van de pensioenkenntest (oftewel voorkennis)?*

3. Methode

3.1 Respondenten

Dit onderzoek is afgenomen onder 120 respondenten. De leeftijd van de respondenten ligt tussen de 21 en de 64 jaar. Studenten en personen onder de 21 zijn uitgesloten van deelname om de kans te vergroten dat de respondenten op het moment van de deelname aan dit onderzoek ook werkelijk sparen voor hun pensioen. Respondenten ouder dan 64 jaar zijn uitgesloten, omdat er sprake is van uitkering van het pensioen.

Er is naar gestreefd om de respondenten evenredig te verdelen over sekse, leeftijd en opleidingsniveau. De verdeling man/vrouw was ongeveer gelijk. Er hebben 58 mannen en 62 vrouwen deelgenomen aan dit onderzoek. In dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen drie opleidingsniveaus; laag-, midden-, en hoogopgeleid. Onder laagopgeleid wordt een hoogst afgeronde opleiding van basisschool, LBO, VMBO BKG, VMBO T, MBO niveau 1 en 2 verstaan. Midden opgeleid geldt voor MBO niveau 3, MBO niveau 4, MULO, HAVO, VWO. Onder hoogopgeleid wordt, HBO of een universitaire studie verstaan. In tabel 3.1 staat het aantal respondenten per opleidingsniveau vermeld.

Tabel 3.1 Respondenten ingedeeld naar opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Aantal	Procentueel
Laag	34	28.4%
Midden	37	30.8%
Hoog	49	40.8%
Totaal	120	100%

De respondenten zijn ingedeeld in vier leeftijdscategorieën: 21-35, 36-45, 46-55 en 56-64 jaar. De verdeling van de respondenten over de leeftijdscategorieën staat vermeld in tabel 3.2. De respondenten zijn afkomstig uit de familie- en kennissenkring van de onderzoekers.

Tabel 3.2 Respondenten ingedeeld naar leeftijdscategorie

Leeftijdscategorie	Aantal	Procentueel
21-34	40	33.3%
35-44	24	20%
45-54	21	17.5%
55-64	35	29.2%
Totaal	120	100%

3.2 Procedure

Alle respondenten zijn voorafgaand aan het onderzoek op de hoogte gesteld van het doel van het onderzoek en de duur van de afname van de vragenlijsten en testen. De testen zijn bij de respondenten volgens één van vier verschillende volgorden afgenomen. De vier verschillende volgorden van afname staan vermeld in tabel 3.3. Alle 120 respondenten kregen eerst de attitudetest, gevolgd door een lijst met demografische gegevens en een financiële geletterdheidtest. Alle respondenten kregen de pensioenkenntest voorgelegd, 59 van de respondenten kregen de woordenschattest en de andere 61 kregen de clozetest. De volgorde van de pensioenkenntest en de woordenschat- of clozetest was verschillend. 29 respondenten kregen de pensioenkenntest gevolgd door de clozetest, 30 respondenten kregen de pensioenkenntest gevolgd door de woordenschattest, 32 respondenten kregen eerst de clozetest gevolgd door de pensioenkenntest en de laatste 29 kregen de woordenschattest gevolgd door de pensioenkenntest. Vervolgens werd aan de hand van de startbrief een mondelinge begripstest afgenomen. Na de mondelinge begripstest werden de respondenten gevraagd een attitudetest achteraf in te vullen. De vier verschillende volgorden van testafname staan vermeld in tabel 3.3.

Tabel 3.3. Vier gehanteerde volgorden van testafname.

1	2	3	4
1. Attitudetest vooraf	1. Attitudetest vooraf	1. Attitudetest vooraf	1. Attitudetest vooraf
2. Demografische gegevens	2. Demografische gegevens	2. Demografische gegevens	2. Demografische gegevens
3. Financiële geletterdheidtest	3. Financiële geletterdheidtest	3. Financiële geletterdheidtest	3. Financiële geletterdheidtest
4. Pensioenkenntest	4. Pensioenkenntest	4. Clozetest	4. Woordenschattest
5. Clozetest	5. woordenschattest	5. Pensioenkenntest	5. Pensioenkenntest
6. Mondelinge begripstest	6. Mondelinge begripstest	6. Mondelinge begripstest	6. Mondelinge begripstest
7. Attitudetest achteraf	7. Attitudetest achteraf	7. Attitudetest achteraf	7. Attitudetest achteraf
8. Teken voor ontvangst VVV-bon	8. Teken voor ontvangst VVV-bon	8. Teken voor ontvangst VVV-bon	8. Teken voor ontvangst VVV-bon

Volledige afname van de testen bedroeg ongeveer zestig minuten per proefpersoon. Wat de testen meten en de wijze waarop deze testen zijn opgesteld, wordt verderop in dit hoofdstuk toegelicht (3.3 Materiaal). Zowel bij de pensioenkenntest-, cloze-, als woordenschattest is bijgehouden hoeveel tijd de respondenten nodig hebben om de vragenlijsten in te vullen. Er is gekozen voor het mondeling afnemen van de begripstest, omdat er dan tijdens de mondelinge interactie om verduidelijking kon worden gevraagd. Er kon niet worden volstaan met voorlezen, omdat voorlezen niet duidelijk maakt of de respondenten de informatie daadwerkelijk begrepen. Tijdens de mondelinge begripstest is er gebruik gemaakt van geluidsopnameapparatuur zodat bij eventuele onduidelijkheden over het gegeven antwoord de opname kon worden teruggeluisterd. De respondenten zijn hier voorafgaand aan het onderzoek van op de hoogte gesteld. Achteraf kregen de respondenten allen een cadeaubon als dank voor hun deelname aan dit onderzoek.

3.3 Materiaal

3.3.1 De startbrief

In dit onderzoek wordt de startbrief gehanteerd zoals Zwitserleven die nu uitstuurt. De brief bestaat uit zeventien pagina's inclusief inhoudsopgave en een checklist. De brief is gericht aan een fictief persoon die bij een fictief bedrijf werkt dat aangesloten is bij een fictieve pensioenverzekeraar. De startbrief is toegevoegd als bijlage A.

3.3.2 Attitudetest vooraf

Met de attitudetest wordt door middel van schaalvragen de attitude van de respondent ten opzichte van pensioeninformatie gemeten. De attitudetest vooraf bestaat uit achttien 7-punts Likert-schaalvragen (zie bijlage B). De schaalvragen bestaan uit stellingen waarbij de respondenten kunnen aangeven in hoeverre zij het eens zijn met die stelling. 1 staat voor *helemaal oneens* en 7 staat voor *helemaal eens*. Alle achttien schaalvragen zijn opgesteld zoals voorbeeldvraag 1.

Voorbeeldvraag 1. Attitudetest vooraf 7-punts Likertschaal.

1. Ik heb me goed geïnformeerd over mijn pensioen.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens						Helemaal eens

De vragenlijst bevat een negentiende vraag die niet is opgesteld als een 7-punts Likert-schaalvraag, maar als een meerkeuzevraag. Deze vraag, te zien in voorbeeldvraag 2, is opgesteld om een beeld te krijgen van wat de deelnemers met de ontvangen startbrief doen.

Voorbeeldvraag 2. Attitudetest vooraf meerkeuzevraag.

19. In hoeverre verdiept u zich in de startbrief?

Omcirkel het antwoord dat het meest overeenkomt met uw eigen situatie.

- A Ik heb nog nooit een startbrief ontvangen.
- B Ik gooi de startbrief weg.
- C Ik kijk er niet naar en stop het direct bij mijn administratie.
- D Ik kijk er globaal naar en stop het dan bij mijn administratie.
- E Ik kijk er grondig naar, stop het bij mijn administratie en onderneem actie indien nodig.

3.3.3 Demografische gegevens

Met de verzamelde demografische gegevens kan worden gekeken of de resultaten van de testen in relatie staan tot bepaalde demografische gegevens. In de vragenlijst demografische gegevens wordt gevraagd naar geslacht, leeftijd, geboorteland van de respondent en van beide ouders, hoogst voltooide opleiding, type dienstverband, bedrijfstak dienstverband, inkomen en moedertaal. De volledige vragenlijst is opgenomen als bijlage C.

3.3.4 Financiële geletterdheidstest

De financiële geletterdheidstest wordt ingezet om de instelling van de respondent ten opzichte van algemene financiële kennis te meten. Omdat pensioen een financieel product is wordt met deze test ook het algemene financiële kennisniveau gemeten. De vragenlijst financiële geletterdheid bestaat uit twee onderdelen met betrekking tot financiële zaken in het algemeen (bijlage D). Het eerste onderdeel bestaat uit veertien 7-punts Likert schaalvragen. Zoals te zien in voorbeeldvraag 3 geeft de respondent aan in hoeverre hij/zij het met een stelling eens is, waarbij één staat voor *helemaal oneens* en zeven voor *helemaal eens*.

Voorbeeldvraag 3. Financiële geletterdheid deel 1. Schaalvraag.

6. Ik houd me niet actief bezig met geldzaken en financiële besluiten

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens						Helemaal eens

Het tweede deel van de financiële geletterdheidstest bestaat uit zes meerkeuzekennisvragen, zoals voorbeeldvraag 4. Bij alle vragen is de antwoordoptie '*ik weet het niet*' toegevoegd op om het eventuele gokken van de proefpersoon te verminderen.

Voorbeeldvraag 4. Financiële geletterdheid deel 2. Waar of niet waar?

3. Is de volgende uitspraak volgens u waar of niet waar? 'Aandelen zijn normaal gesproken risicovoller dan obligaties'

waar niet waar ik weet het niet

3.3.5 Pensioenkenistest

Met behulp van de pensioenkenistest kan de eventuele voorkennis van de respondenten worden vastgesteld. De test bestaat uit twintig meerkeuzevragen met vier antwoordkeuzes (zie bijlage E). Zoals te zien in voorbeeldvraag 5 is het vierde antwoord, antwoordoptie d, bij elke vraag '*Ik weet het niet*'. Deze antwoordoptie is bij elke vraag toegevoegd om gokken te verminderen. Slechts één van de mogelijke antwoorden is juist.

Voorbeeldvraag 5. Pensioenkennistest

4. Waarom is het voor pensioenfondsen een noodzaak om geld in aandelen te beleggen?
- a. Pensioenfondsen beleggen geld in aandelen om een zo hoog mogelijk rendement te behalen, zodat zij pensioenuitkeringen kunnen laten meestijgen met de inflatie
 - b. Pensioenfondsen beleggen geld in aandelen om hun medewerkers en overige onkosten van te kunnen betalen, omdat de premie die een werknemer inlegt alleen voldoende is om zijn eigen pensioen van te bekostigen
 - c. Pensioenfondsen beleggen geld in aandelen om hun vermogen te verspreiden, zodat ze minder risico lopen om al hun geld ineens te verliezen
 - d. Ik weet het niet

De vragen zijn onderverdeeld in zeven thema's die bij pensioen van belang zijn;

- a. Wat is pensioen en wat is een pensioenregeling?
- b. Wie heeft recht op AOW en pensioen?
- c. De hoogte van pensioen en AOW
- d. Levensmomenten die pensioen raken
- e. Partnerpensioen
- f. Keuzemogelijkheden bij pensionering
- g. Pensioen en crisis

3.3.6 Clozetest

Het is niet met zekerheid te stellen dat met clozetest bijvoorbeeld leesvaardigheid, voorkennis of woordenschat meet. De clozetest bestaat uit een stuk tekst, ongeveer 350 woorden, met pensioeninformatie (zie bijlage F). Te zien in voorbeeldvraag 6 is dat in deze tekst woorden zijn weggelaten uit zinnen en vervangen door puntjes. Het is aan de respondent om het juiste woord in te vullen zodat er een correcte zin ontstaat.

Voorbeeldvraag 6. Een fragment uit de clozetest

Ouderdomspensioen verschaft een voor de tijd dat men niet meer werkt op latere leeftijd. Verder is er een mogelijkheid voor pensioen voor als men bijvoorbeeld door ziekte is geworden.

3.3.7 Woordenschattest

Met de woordenschattest wordt de woordenschat van de respondent gemeten. De woordenschattest bestaat uit 25 zinnen waarbij in elke zin om de betekenis van een woord wordt gevraagd (zie bijlage G). Bij elke zin staan vijf antwoordopties weergegeven waarvan de vijfde optie *'Ik weet het niet'* is (zie voorbeeldvraag 7). Evenals bij de financiële geletterdheidtest en de pensioenkenntest wordt hiermee de kans op gokken verkleind.

Voorbeeldvraag 7. Woordenschattest

2. Zij was gisteren erg **recalcitrant**.

- a. opgewekt
- b. geërgerd
- c. opstandig
- d. meegaand
- e. ik weet het niet

3.3.8 Begripstest

Met de begripstest wordt onderzocht of specifieke informatie in de startbrief vindbaar en begrijpelijk is. De begripstest wordt mondeling afgenomen. De proefpersoon krijgt twee minuten om de startbrief te lezen en daarna wordt aan de hand van een vragenlijst vastgesteld of de proefpersoon de juiste informatie in de brief kan vinden en de vragen juist kan beantwoorden. De tijd dat de respondent nodig had om de informatie te vinden en te reproduceren werd bijgehouden. Er is onderscheid gemaakt in de manier waarop het juiste antwoord is gegeven, namelijk in eigen woorden, letterlijk opgelezen of zonder tekstgebruik. De respondenten konden ook op verschillende manieren een onjuist antwoord geven, namelijk het antwoord werd niet of verkeerd in de brief teruggevonden, het antwoord was niet compleet beantwoord of er is een fout antwoord gegeven waarbij de tekst helemaal niet is gebruikt. Dit onderscheid maakt het mogelijk om vindbaarheid en/of begrijpelijkheid te onderscheiden. De vragenlijst en het observatieformulier zijn bijgevoegd als bijlage H en I. Tevens komt uit deze test naar voren bij welke sectie(s) van de startbrief de lezer tegen eventuele vind- of begripsproblemen aanloopt. Met deze informatie worden in hoofdstuk 6 aanbevelingen gedaan voor een eventuele verbetering van de startbrief.

Er worden in de startbrief-begripstest drie soorten vragen behandeld. Ten eerste komen er kennisvragen aanbod. Deze houden in dat de gevraagde informatie letterlijk uit de tekst kan worden gehaald. Onder de kennisvragen vallen de vragen 1, 2, 5, 6, 7, 8a en 8c van de begripstest. Voorbeeldvraag 8 is hier een voorbeeld van.

Voorbeeldvraag 8. Begripstest

6. Waarvan is de hoogte van Marijes pensioenuitkering afhankelijk?

Ten tweede zijn er scenariovragen opgesteld waarbij de proefpersoon zich moet voorstellen in een bepaalde situatie te verkeren, zoals voorbeeldvraag 9, en de daar bijbehorende informatie uit de tekst te halen. Hieronder vallen de vragen 3, 4, 8d, 9, 10, 11, 14, en 15 van de begripstest.

Voorbeeld vraag 9. Begripstest

9. Stel, Marije overlijdt als zij 69 is. Wie hebben er na haar overlijden recht op een uitkering?

Tot slot bevat de begripstest scenariovragen met een bepaalde diepgang. Dit houdt in dat het antwoord niet letterlijk in de tekst is te vinden, maar dat de lezer dieper moet nadenken en het antwoord waarschijnlijk moet afleiden uit andere informatie. Hieronder vallen de vragen 8b, 12, 13. Voorbeeldvraag 10 is hier een voorbeeld van.

Voorbeeldvraag 10. Begripstest.

12. Marije heeft weinig verstand van beleggen.
- a. Kan ze dan het beste kiezen voor HorizonBeleggen, ProfielBeleggen of VrijBeleggen?
 - b. Waarom?

3.3.9 Attitudetest achteraf

De attitudetest wordt zowel vooraf als achteraf voorgelegd om eventuele veranderingen in de attitude van de proefpersoon ten opzichte van het onderwerp te meten. De attitudetest achteraf bestaat vrijwel uit dezelfde achttien 7-punts Likertvragen als de attitudetest vooraf. Een aantal vragen, zoals voorbeeldvraag 11, zijn opgesteld ter reflectie op de begripstest. De attitudetest achteraf is bijgevoegd als bijlage J.

Voorbeeldvraag 11. Attitude achteraf

10. De startbrief is makkelijker te lezen dan ik dacht.

1	2	3	4	5	6	7	
Helemaal oneens						Helemaal eens	

4. Resultaten

Dit onderzoek richt zich op het op kwantitatieve wijze analyseren van de relatie tussen voorkennis en het vinden en begrijpen van informatie in de startbrief. Daarvoor werd eerst onderzocht in hoeverre de pensioenkennistest een betrouwbaar en valide middel is voor het meten van voorkennis. Tevens werd gekeken welke demografische kenmerken en uitkomsten van andere afgenomen testen in relatie staan tot voorkennis.

4.1 Betrouwbaarheid

Om met zekerheid te stellen dat alle opgenomen vragen in de pensioenkennistest hetzelfde meten, was de eerste stap het afnemen van een betrouwbaarheidsanalyse. Uit deze analyse kwam naar voren dat scores betrouwbaar zijn met een Cronbach's alpha van 0.69. Indien vraag 9, *Als u bijverdient tijdens uw pensioen, worden de inkomsten dan afgetrokken van het pensioen*, uit de analyse wordt verwijderd stijgt de betrouwbaarheid. Cronbach's alpha stijgt in dat geval naar 0.71. Aangezien dit slechts een gematigd positief effect teweeg brengt, wordt vraag 9 niet uit de pensioenkennistest verwijderd.

Verder blijkt dat de pensioenkennistest zowel volgens de Kolmogorov-Smirnov test ($D(120) = 0,07$, $p = 0,18$) als de Shapiro-Wilk test ($W(120) = 0,99$, $p = 0,59$) normaal verdeeld is. Dit blijkt tevens uit de *skewness* ($skewness = -0,02$, $SE = 0,22$) en de *kurtosis* ($kurtosis = -0,01$, $SE = 0,44$). De scores verschillen niet significant van een normale verdeling. Een normale verdeling is een ideale verdeling en laat zien dat de meeste respondenten rond een bepaald gemiddelde scoren.

4.2 Scores

De pensioenkennistest bestond uit twintig vragen. Voor elk juist gegeven antwoord werd een score van één toegekend. Voor een fout gekozen antwoord en aan antwoordoptie d. *'ik weet het niet'* werd een score van nul toegekend. Het aantal juist gegeven antwoorden lag tussen de score van nul en achttien. Het totale gemiddelde van alle juist gegeven antwoorden staat vermeld in tabel 4.1.

Tabel 4.1. Juiste scores geven door respondenten (N=120).

Min.	Max.	Gemiddelde	(SD)
0	18	8.8	(3.55)

Vervolgens is gekeken naar de pensioenkennisvragen. De absolute en procentuele juiste scores per vraag staan vermeld in tabel 4.2. Uit tabel 4.2 komt naar voren dat de vragen 9 en 17 het minst goed zijn gemaakt door de respondenten. Respectievelijk 15% en 19% van de 120 respondenten hebben deze vragen juist beantwoord. Op vraag 6 en 8 is het best gescoord met een respectievelijke score van 76% en 73% juist gegeven antwoorden.

Tabel 4.2. Absolute en (procentuele) aantal respondenten dat de pensioenkennisvraag juist of met 'ik weet het niet' heeft beantwoord (N=120)

Item	Pensioenkennisvraag	Juiste scores	'Ik weet het niet' scores
1.	Op welke drie manieren kunt u een inkomen voor de oude dag opbouwen?	68(57%)	15(12.5%)
2.	Anneke heeft in de pensioenregeling van het bedrijf waar ze werkt een zogenoemde uitkeringsovereenkomst. Hiernaast bestaat ook een zogenoemde premieovereenkomst. Wat is het verschil tussen deze twee?	26(22%)	66(55%)
3.	Theo bouwt bij het bedrijf waar hij werkt pensioen op volgens het middelloonsysteem. Wat houdt dat in?	64(53%)	29(24%)
4.	Waarom beleggen pensioenfondsen geld in aandelen?	66(55%)	22(18%)
5.	Welke factoren zijn van invloed op de hoogte van uw pensioen?	76(63%)	17(14%)
6.	Wie zijn deelnemers aan een pensioenregeling?	91(76%)	21(17.5%)
7.	Michel bereikt de wettelijke AOW-leeftijd. Hij heeft de Franse nationaliteit, maar woont al ongeveer 25 jaar in Nederland. Hoe zit het met de AOW die Michel van de Nederlandse overheid ontvangt?	28(23%)	33(27.5%)

8.	Hanna wint op haar 64e de jackpot in de Staatsloterij, waardoor ze ineens multimiljonair is. Heeft zij nog steeds recht op AOW wanneer zij de wettelijke AOW-leeftijd bereikt?	88(73%)	25(21%)
9.	Als u bijverdient tijdens uw pensioen, worden de inkomsten dan afgetrokken van het pensioen?	18(15%)	23(19%)
10.	Krijgt iemand met een hoog pensioen minder AOW?	61(51%)	38(32%)
11.	Welke veranderingen in uw leven zijn van invloed op uw toekomstige pensioen?	50(42%)	26(22%)
12.	Wat is waardeoverdracht?	68(57%)	41(34%)
13.	Wanneer ontstaat een AOW-gat?	44(37%)	53(44%)
14.	Voor wie is er, behalve uw partner, nog meer pensioen geregeld als u komt te overlijden?	35(29%)	27(22.5%)
15.	Connie is gescheiden. Heeft zij recht op een partnerpensioen als haar ex-partner overlijdt?	31(26%)	42(35%)
16.	Theo is vijf jaar geleden gescheiden. Heeft hij recht op een deel van het pensioen van zijn ex-partner?	47(39%)	43(36%)
17.	Stel, u bent getrouwd en u wilt het pensioen dat u heeft opgebouwd voor uw partner inruilen voor eigen pensioen. Kan dat?	23(19%)	61(51%)
18.	Kunt u ervoor kiezen om uw pensioen te laten variëren in hoogte?	34(28%)	48(40%)
19.	Welke maatregelen kunnen pensioenfondsen nemen als ze niet meer kunnen uitkeren?	54(45%)	27(22.5%)
20.	Kan mijn pensioenfonds net als een bank in problemen komen omdat mensen hun geld weghalen?	80(67%)	26(21.7%)

Om uitspraken te kunnen doen over de moeilijkheidsgraad van de vragen is een onderscheid gemaakt tussen vragen die onjuist zijn beantwoord. Het onderscheid bestaat uit vragen waarbij een onjuist antwoord is gekozen en vragen waarbij de respondenten door middel van het aankruisen van antwoordoptie d, ‘*ik weet het niet*’, aangeven het antwoord niet te weten. Over alle vragen is gemiddeld 28.4% van de keuzes gevallen op antwoord d ‘*ik weet het niet*’. Gemiddeld had 27.7% de vragen fout beantwoord en 43.9% de vragen juist beantwoord.

De scores van de vragen 2, 13, 15, 17, 18 zijn opvallend, omdat de scores voor 'ik weet het niet' hoger liggen dan het gemiddelde. Tevens ligt de score van het aantal juiste antwoorden bij die vragen lager dan het gemiddelde. Hieruit blijkt dat deze vragen als relatief lastig werden ervaren. Voor deze vijf vragen geldt dat ze niet uit de test worden onttrokken, omdat dit een negatief effect heeft op de betrouwbaarheid. Het blijkt dat de vragen 6, 8 en 20 als gemakkelijk werden ervaren. Hoewel deze vragen makkelijk waren, worden ze niet uit de test onttrokken, omdat dit tevens een negatief effect heeft op de betrouwbaarheid.

De scores op vraag 9 en 17 vallen op, omdat op deze twee vragen de meerderheid van de respondenten een verkeerd antwoord heeft gegeven (respectievelijk 49% en 66%). Er is regelmatig gekozen voor één van de afleiders. Als vraag 17 aan de test wordt onttrokken daalt de betrouwbaarheid. Uit de resultaten van vraag 9 blijkt dat de respondenten niet op de hoogte zijn van het feit dat het afhankelijk is van hoeveel en op welke manier er geld wordt verdiend of er inkomsten kunnen worden afgetrokken van het pensioen. Uit de score op vraag 17 blijkt dat de respondenten ten onrechte denken dat in een huwelijk het opgebouwde pensioen voor de partner niet kan worden ingeruild voor eigen pensioen.

4.3 Validiteit

Om vast te stellen dat de pensioenkenntest voorkennis meet, moet de validiteit worden bepaald. Betrouwbaarheid is een voorwaarde voor validiteit. Hieraan voldoet de pensioenkenntest met een Cronbach's alpha van 0.69.

De interne validiteit heeft betrekking op de vraag of de resultaten een andere verklaring toestaan. Aan de interne validiteit wordt zo goed mogelijk voldaan, doordat de pensioenkenntest zo is opgebouwd dat de respondenten zo min mogelijk gaan gokken. De antwoorden bepalen de mate van voorkennis over die onderwerpen van pensioen. Tevens zijn de proefpersonen ongeveer gelijkmatig verdeeld over sekse, leeftijd en opleidingsniveau.

Ook aan de inhoudsvaliditeit is door de revisie niet afgedaan. De vragen blijven ingedeeld in verschillende subcategorieën zoals vermeld in paragraaf 3.3.5. Inhoudsvaliditeit wil zeggen dat de test een representatieve reflectie is van het kennisgebied. Deze subcategorieën komen overeen met de hoofdthema's in de startbrief. De pensioenkenntest meet dus de voorkennis over de informatie die in de startbrief is te vinden.

Tot slot is gekeken naar de constructvaliditeit. Constructvaliditeit wil zeggen dat de

resultaten van dit onderzoek werkelijk een aanduiding zijn van voorkennis. Dit wordt onderzocht door middel van het analyseren van de convergentievaliditeit. Convergentievaliditeit beschouwt de samenhang tussen de resultaten van de pensioenkenntest en de resultaten van een test die tracht hetzelfde te meten. Door deze resultaten te vergelijken kan worden vastgesteld of de resultaten van de pensioenkenntest daadwerkelijk een aanduiding zijn voor voorkennis. In dit onderzoek wordt de convergentievaliditeit vastgesteld met behulp van de clozetest. De clozetest blijkt betrouwbaar met een Cronbach's alpha van 0,69 en is niet normaal verdeeld ($D(61) = 0,13$, $p < 0,05$ en ($W(61) = p < 0,05$). Dit blijkt tevens uit de *skewness* ($skewness = -0,33$, $SE = 0,31$) en de *kurtosis* ($kurtosis = -0,59$, $SE = 0,60$). De clozetest is niet normaal verdeeld en daarom wordt bij het analyseren van de samenhang tussen de clozetest en voorkennis gebruik gemaakt van de Spearman-test. Hieruit komt naar voren dat er positieve samenhang bestaat tussen de resultaten van de clozetest en voorkennis ($r_s = 0,27$, $p < 0,05$). Hieruit kan niet worden geclaimd dat de constructvaliditeit werkelijk wordt bereikt, omdat niet geheel duidelijk is of de clozetest voorkennis, woordenschat, leesvaardigheid of een combinatie hiervan meet.

4.4 Pensioenvoorkennis in relatie tot demografische gegevens en andere testen

Na analyse of de pensioenkenntest een betrouwbaar en valide meetinstrument is, wordt in deze paragraaf gekeken of er verbanden zijn tussen de resultaten van andere afgenomen testen of demografische gegevens en de scores van de pensioenkenntest (oftewel voorkennis).

Door het gebruik van een regressieanalyse blijkt dat geslacht niet in relatie staat tot voorkennis ($F(1) = 0,48$, $p = 0,49$). Uit de regressieanalyse blijkt dat leeftijd in een significante relatie staat tot voorkennis ($F(1)$, $p < 0,001$). Een correlatieanalyse met behulp van de Pearson-test laat zien dat dit een positief verband is ($r_s = 0,51$, $p < 0,05$). Hoe hoger de leeftijd van de proefpersoon, hoe meer voorkennis. In tabel 4.3 staan de gemiddelden en standaarddeviaties weergegeven van het aantal juiste antwoorden per leeftijdscategorie.

Tabel 4.3. Gemiddelde score en standaarddeviatie op de pensioenkenntest per leeftijdscategorie (N=120).

Leeftijdscategorie	Gemiddelde (SD)
21-34 (N=40)	6.6 (3.2)
35-44 (N=24)	8.4 (3.2)
45-54 (N=21)	9.4 (2.6)
55-64 (N=35)	11.1 (3.1)

Met behulp van een regressieanalyse komt naar voren dat ook opleiding in relatie staat tot de scores op de mate van voorkennis ($F(1) = 8,54$, $p < 0,05$). Een correlatieanalyse met behulp van de Pearson-test laat zien dat dit een positief verband is ($r_s = 0,26$, $p < 0,05$). Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe meer voorkennis. In tabel 4.4 staan de gemiddelde scores en standaarddeviaties op de pensioenkenntest per opleidingsniveau vermeld.

Tabel 4.4. Gemiddelde score en standaarddeviatie op de pensioenkenntest per opleidingsniveau (N=120).

Opleidingsniveau	Gemiddelde (SD)
Laag (N=34)	7.38 (2.9)
Midden (N=37)	8.86 (3.6)
Hoog (N=49)	9.65 (3.7)

Uit de Kolmogorov-Smirnov test en de Shapiro-Wilk test blijkt dat de scores op de woordenschat-test niet normaal verdeeld zijn ($D(59) = 0,21$, $p < 0,001$ en $W(59) = 0,80$, $p < 0,001$). Dit is tevens te zien aan de *skewness* ($skewness = -1,56$, $SE = 0,31$) en de *kurtosis* ($kurtosis = 1,90$, $SE = 0,61$). Omdat deze test veel extreme scores telt, wordt gebruik gemaakt van de Spearman-test. Uit analyse blijkt dat er een positieve samenhang bestaat tussen de juist gegeven antwoorden op de woordenschat-test en de pensioenkenntest ($r_s = 0,37$, $p < 0,05$). Dat wil zeggen dat respondenten met een hogere woordenschat ook meer voorkennis van pensioen bezitten.

Op deze wijze is ook naar de samenhang tussen de scores op de pensioenkenntest en de cloze-/financiële geletterdheid-test gekeken. De cloze-test ($D(61) = 0,13$, $p < 0,05$ en $W(61) =$

0,96, $p < 0,05$) is niet normaal verdeeld. Zoals in de vorige paragraaf staat beschreven blijkt uit de correlatieanalyse met behulp van de Spearman-test dat er een positieve samenhang is tussen voorkennis en de scores op de clozetest ($r_s = 0,27$; $p < 0,05$). Hier kunnen geen uitspraken over worden gedaan, omdat er niet met zekerheid gesteld kan worden dat de clozetest voorkennis meet. Dat maakt het lastig om uitspraken te doen over de samenhang tussen de clozetest en voorkennis. De financiële geletterdheidstest blijkt volgens de Kolmogorov-Smirnov test niet normaal verdeeld te zijn ($D(120) = 0,16$, $p < 0,001$) en volgens de Shapiro-Wilk test wel ($W(120) = 0,93$, $p < 0,001$). Uit de *skewness* ($skewness = -0,33$, $SE = 0,31$) en de *kurtosis* ($kurtosis = -0,59$, $SE = 0,60$) blijkt dat de financiële geletterdheidstest inderdaad niet normaal is verdeeld. Tussen voorkennis en de financiële geletterdheidstest is tevens een significante positieve samenhang te vinden ($r_s = 0,26$, $p < 0,05$). Dit houdt in dat respondenten die meer voorkennis hebben op algemeen financieel gebied dat ook hebben op het gebied van pensioenen.

4.5 Pensioenvoorkennis in relatie tot het vinden en begrijpen van informatie

Om te onderzoeken of er een samenhang is tussen voorkennis en het vinden en begrijpen van informatie in de startbrief worden de resultaten van de pensioen-kennistest in relatie gebracht met de scores van de begripstest. Het gemiddelde aan juist gevonden informatie was 17,6 op een totaal score van 27 ($M = 17,6$, $SD = 4,51$). De vindcores op de begripstest zijn niet normaal verdeeld ($D(120) = 0,14$, $p < 0,001$ en $W(120) = 0,96$, $p < 0,05$). Dit blijkt tevens uit de *skewness* ($skewness = -0,58$, $SE = 0,22$) en de *kurtosis* ($kurtosis = 0,07$, $SE = 0,44$). Uit de correlatieanalyse met behulp van de Spearman-test blijkt dat de samenhang tussen de score op de pensioen-kennistest en de score op de gevonden informatie niet significant is ($r_s = -0,004$, $p = 0,97$). Voorkennis staat niet in relatie tot het vinden van de juiste informatie in de startbrief. Uit tabel 4.5 blijkt dat minder dan de helft van de respondenten de antwoorden op de vragen 5c, 6, 7b, 8b en 12b in de startbrief wisten te vinden.

De scores op het begrip van de startbrief zijn op twee manieren gescoord, namelijk op een strikte en een ruime wijze. Het onderscheid zit in de manier waarop de respondenten een juist antwoord hebben gegeven. Bij de strikte manier van rapporteren worden de antwoorden die door de respondenten uit het hoofd zijn gegeven *niet* als juist meegerekend, omdat het niet laat zien of de respondent de tekst heeft begrepen ($M = 14,55$, $SD = 4,90$). Bij de ruime manier van rapporteren worden de antwoorden die uit het hoofd zijn gegeven en juist zijn *wel* als juist

begrepen gerekend ($M = 17,34$, $SD = 4,45$). Omdat in dit onderzoek de voorkennistest in relatie tot het begrip wordt onderzocht, wordt alleen gebruik gemaakt van de ruime begripsanalyse.

De begripsscores zijn niet normaal verdeeld ($D(120) = 0,08$, $p < 0,05$ en $W(120) = 0,98$, $p < 0,05$). Dit is tevens te zien aan de *skewness* ($skewness = -0,19$, $SE = 0,22$) en de *kurtosis* ($kurtosis = 0,68$, $SE = 0,44$). Uit de correlatieanalyse met behulp van de Spearmanstest blijkt dat voorkennis niet in relatie staat tot de begripsscores op de startbrieftest ($r_s = 0,05$; $p = 0,60$). Een hoge score op de pensioenkenntest staat dus niet garant voor een hoge score op de begripstest. Uit tabel 4.5 komt naar voren dat de vragen 2b, 5, 6 en 12b door minder dan de helft van de respondenten juist is begrepen.

De respondenten hadden geen problemen met het vinden en begrijpen van de informatie met betrekking tot de scenariovragen. De problemen deden zich voor bij de vragen die letterlijk uit de tekst konden worden gehaald (2b 5, 6, 7b en 8b) en de verdiepingsvragen (12b).

Tabel 4.5. Absolute en (procentuele) vind- en begripsscore per item op de begripstest ($N=120$).

Item	Begripstestvraag	Vindscore	Begripsscore
1	Waarom ontvangt Marije van Veen deze brief?	104(86.7%)	87(72.5%)
2a	Marije werkt bij Pink Creations en gaat pensioen opbouwen bij ABC Pensioenen. Wie betaalt haar premie?	89(74.2%)	88(73.3%)
2b	Waarvan betaalt ABC Pensioenen haar uitkering als ze met pensioen gaat?	66(55%)	58 (48.3%)
3	Stel, Marije krijgt een ongeluk en raakt voor 50% arbeidsongeschikt. Ze zit een maand thuis en begint daarna weer met halve dagen werken. Door wie wordt Marijes premie betaald?	84(70%)	66(55%)
4	Marije stopt met werken voor Pink Creations en start met een nieuwe baan bij een andere werkgever. Welke keuze heeft ze om te doen met het bedrag dat ze opgebouwd heeft bij ABC Pensioenen?	90(75%)	85(70.8%)
5a	Marije wil weten hoe haar pensioenpremie wordt berekend. Waar wordt pensioengrondslag voor gebruikt en hoe wordt het berekend?	81(67.5%)	59(49.2%)
5b	Hoeveel pensioenpremie houdt de werkgever van Marije op haar salaris in? Is dat per jaar, per maand of iets anders?	72(60%)	34(28.3%)
5c	Hoe oud is Marije ongeveer?	35(29.2%)	30(25%)
6	Waarvan is de hoogte van Marijes pensioenuitkering afhankelijk?	55(45.8%)	54(45%)
7a	Marije loopt beleggingsrisico. Wat houdt dat in?	75(62.5%)	86(71.7%)
7b	Naarmate het pensioen dichterbij komt worden Marijes beleggingen risicovoller. Is deze stelling goed of fout?	59(49.2%)	88(73.3%)
8a	Juist of onjuist? ABC Pensioenen neemt alle beslissingen over Marijes beleggingen.	69(57.5%)	81(67.5%)

8b	Juist of onjuist? Marije bepaalt van te voren hoe hoog haar pensioen is.	52(43.3%)	93(77.5%)
8c	Juist of onjuist? Als Marije met pensioen gaat, gaat zij belasting betalen over haar pensioen.	73(60.8%)	97(80.8%)
8d	Juist of onjuist? Als Marije ergens anders gaat werken dan <i>moet</i> ze het bedrag van haar beleggingen over laten maken naar een nieuwe pensioenregeling.	73(60.8%)	96(80%)
9	Stel, Marije overlijdt als zij 69 is. Wie hebben er na haar overlijden recht op een uitkering?	98(81.7%)	96(80%)
10a	Stel, Marije overlijdt als zij 61 is. Ze werkt dan nog steeds voor Pink Creations. Haar partner Berend blijft met twee dochters achter, die 17 en 25 jaar oud zijn. Wie hebben er na het overlijden van Marije recht op een uitkering?	88(73.3%)	80(66.7%)
10b	Hoeveel uitkering ontvangt Marijes dochter van 17?	97(80.8%)	95(79.2%)
10c	Tot wanneer ontvangt zij dat?	103(85.8%)	92(76.7%)
10d	Hoeveel ontvangt deze dochter als datzelfde jaar ook haar vader overlijdt?	77(64.2%)	78(65%)
11	Pink Creations komt in grote financiële moeilijkheden. Marije vindt dat haar werkgever toch door moet gaan met het betalen van haar pensioenpremie. Heeft Marije gelijk? Waarom wel of niet?	95(79.2%)	87(72.5%)
12a	Marije heeft weinig verstand van beleggen. Kan ze dan het beste kiezen voor HorizonBeleggen, ProfielBeleggen of VrijBeleggen?	84(70%)	75(61.7%)
12b	Waarom?	56(46.7%)	54(45%)
13	Marije verwacht dat zij een lage pensioenuitkering zal krijgen. Wat kan zij doen?	71(59.2%)	79(65.8%)
14	Welke keuzes moet Marije maken als ze bijna met pensioen gaat?	88(73.3%)	75(62.5%)
15a	Stel dat Marije en haar partner Berend, met wie zij een geregistreerd partnerschap heeft, uit elkaar gaan. Heeft Berend dan recht op partnerpensioen nadat Marije met pensioen gaat?	83(69.2%)	98(81.7%)
15b	Welke eventuele gevolgen heeft de scheiding voor het pensioen van Marije?	81(67.5%)	71(59.2%)

5. Conclusie

Met behulp van de opgestelde deelvragen en de gevonden resultaten wordt in dit hoofdstuk antwoord gegeven op de eerder genoemde onderzoeksvraag:

“In hoeverre heeft de uitkomst van de gereviseerde pensioenkennistest (oftewel pensioenkennis) invloed op het vinden en begrijpen van informatie in de startbrief?”

Uit dit onderzoek is gebleken dat de gereviseerde pensioenkennistest van Ouwehand (2013) een betrouwbaar en valide middel is voor het meten van voorkennis. Zowel aan de interne validiteit als aan de inhoudsvaliditeit wordt voldaan. Het blijkt dat er een positieve samenhang is tussen voorkennis en de demografische gegevens leeftijd en opleidingsniveau. Naarmate de leeftijd van de respondenten toeneemt, neemt ook de voorkennis toe. Hetzelfde geldt voor het opleidingsniveau. Naar voren is gekomen dat sekse niet in relatie staat tot voorkennis. Er is een positieve samenhang tussen voorkennis, woordenschat en algemene financiële kennis. Naarmate de woordenschat en/of de algemene financiële kennis van de respondenten hoger is, blijkt dat ook de mate van voorkennis hoger is. Ook tussen voorkennis en de resultaten van de clozetest is een positieve samenhang gevonden. Hier kunnen verder geen uitspraken over worden gedaan, omdat het niet duidelijk is wat precies door de clozetest wordt gemeten.

Hoewel de pensioenkennistest een betrouwbaar en valide middel is voor het meten van voorkennis, blijkt dat pensioenvoorkennis niet in relatie staat tot van het vinden en het begrijpen van de informatie in de startbrief. De wetenschappelijke bijdrage van dit onderzoek is dat is vastgesteld dat er een betrouwbaar meetmiddel is voor het meten van voorkennis. In de praktijk is dit van belang, omdat het pensioenverstrekkers inzicht geeft in de inhoudelijke (ir)relevantie van bepaalde onderwerpen in informatieve brieven over pensioen. Er kan dus niet worden gesteld dat de theorie genoemd door Zwaan & Rapp (2006) over de bijdrage van voorkennis bij tekstbegrip ook geldt voor pensioenvoorkennis en het begrijpen van de startbrief.

In een al omvattende conclusie kan worden gesteld dat het vinden en begrijpen van de informatie in de startbrief verstrekt door Zwitserleven niet in relatie staat tot voorkennis bij de lezer.

6. Discussie

Hoewel voorkennis niet in relatie staat tot het vinden en begrijpen van informatie in de startbrief van Zwitserleven is het op betrouwbare wijze meten van pensioen kennis zeer wenselijk. Het vaststellen van de mate waarin bepaalde pensioeninformatie bij de deelnemers wel of niet bekend is, kan voor de pensioenverzekeraar tot specifieke inhoudelijke inzichten leiden. Onderwerpen waar een grote mate van voorkennis over bestaat hoeven minder aandacht in de startbrief. Aan onderwerpen waar mindere mate van voorkennis over bestaat zou in de startbrief meer aandacht kunnen worden besteed. Dat pensioen kennis niet in relatie staan tot het vinden en begrijpen van informatie in de startbrief van Zwitserleven, betekent niet dat dat voor brieven van andere aanbieders ook geldt. Dit laat dan ook ruimte over voor onderzoek naar brieven van andere aanbieders. Tevens zou een onderzoek naar wat de clozetest precies meet, kunnen leiden tot duidelijkere uitspraken wat betreft de constructvaliditeit van de pensioen kennis test.

Tot slot zijn tijdens de mondelinge afname van de begripstest verbeterpunten door de respondenten aangedragen. Met behulp van deze informatie zijn de volgende aanbevelingen opgesteld;

1. Vermelden van paginanummers in de inhoudsopgave.

Er werd aangegeven dat het vermelden van paginanummers het zoeken naar de informatie, en daarmee het vinden van de juiste informatie, makkelijker zou maken.

2. Geen versnipperde informatie vermelden.

Veel voorkomend commentaar was dat veel informatie versnipperd in de startbrief stond. Een specifiek voorbeeld is sectie 14 ‘als u de beleggingen wilt wijzigen’ onder het kopje ‘Uw keuzemogelijkheden’. In deze sectie worden de verschillende vormen van beleggen voorgelegd. Horizonbeleggen wordt hier niet inhoudelijk uitgelegd. Hierdoor was het voor een aantal respondenten niet duidelijk wat Horizonbeleggen precies inhield.

4. Lastige begrippen definiëren.

Respondenten gaven aan een aantal begrippen niet te begrijpen. Dit zijn woorden zoals, franchise, lijfrente, pensioengrondslag en risicopremie. Als oplossing werd gegeven het toevoegen van een korte begrippenlijst of het toevoegen van het begrip in de lopende tekst.

7. Literatuur

Autoriteit Financiële Markten. (2010). *Complexiteit pensioenen leidt tot fouten in UPO en onduidelijkheid voor consumenten*. Geraadpleegd op <http://www.afm.nl/nl/professionals/afm-actueel/rapporten/2010/rapport-juistheid-upo.aspx>

Autoriteit Financiële Markten. (2010). *Volledigheid en Begrijpelijkheid Startbrief*. Den Haag .

Haladyna, T.M., & Downing, S.M., & Rodriguez, M.C. (2002). A review of multiple-choice item writing guidelines for classroom assessment. *Applied Measurement in Education*, 15(3), 309-334.

Lentz, L., & Pander Maat, H. (2013). De gebruiksvriendelijkheid van het Uniform Pensioenoverzicht. Universiteit Utrecht.

Ouwehand, W. (2013). De kwaliteit van de pensioenkenntest als instrument om voorkennis over pensioenen te meten. Universiteit Utrecht.

Ozuru, Y., & Dempsey, K., & McNamara, D.S. (2009). Prior knowledge, reading skill, and text cohesion in the comprehension of science texts. *Learning and Instruction*, 19, 228-242.

Shapiro, A. (2004). How including prior knowledge as a subject variable may change outcomes of learning research. *American Educational Research Journal*, 41(1), 159–189

Visser, J., Kloosterveld M., & Oosterboer P. (2012). Pensioencommunicatie: behoeften en barrières. Den Haag: TNS NIPO.

Wijzer in geldzaken. (2012). *Pensioenbewustzijn*. Den Haag: TNS NIPO

Zwaan, R.A. & Rapp, D.N. (2006). Discourse comprehension. *Handbook of Psycholinguistics*, 725-764. London: Academic Press.

Bijlagen

A. Startbrief

Mevrouw M. P. H. van Veen
Steenovenweg 46
3456 CC AMSTERDAM

Onderwerp: uw pensioen via Pink Creations

Datum: 2 september 2013

Geachte mevrouw Van Veen,

Welkom bij ABC Pensioenen! Pink Creations heeft ons gevraagd de pensioenen voor u en uw collega's te regelen. U doet vanaf 1 februari 2013 mee aan deze regeling. In deze brief leest u wat dat voor u betekent.

Wat betekent 'meedoen aan een pensioenregeling' voor u?

- Pink Creations betaalt ons pensioenpremie. Wij beleggen dit bedrag. Als u met pensioen gaat, verkopen wij de beleggingen. In ruil voor de opbrengst van de beleggingen krijgt u van een pensioenverzekeraar iedere maand pensioen, zolang als u leeft.
- En bij ABC Pensioenen is er een uitkering voor uw partner en kinderen geregeld als u overlijdt. Uw werkgever heeft ook geregeld dat de premie voor uw pensioen wordt doorbetaald als u arbeidsongeschikt bent. Hoe dat allemaal werkt, leest u in de beschrijving *Uw pensioenregeling* die bij deze brief zit.

Wat moet u zelf nog doen?

- Leest u de beschrijving *Uw pensioenregeling* goed door. Daarin staat wat u op dit moment over uw pensioen moet weten.
- In *Uw pensioenoverzicht in cijfers* vindt u een overzicht van wat de pensioenregeling voor u persoonlijk betekent.
- Had u bij uw oude werkgever ook een pensioenregeling? Dan mag u de waarde uit de oude regeling laten overdragen naar deze regeling. Bespreek met uw pensioenadviseur of dat voordelig voor u is.

Waar vindt u uw gegevens?

U heeft bij ons een persoonlijke pagina op mijnpensioen.abcpensioenen.nl. Uw gegevens zijn beveiligd. U kunt op 2 manieren toegang krijgen tot uw persoonlijke pagina. U kunt toegang krijgen met uw inloggegevens van DigiD. Of u kunt met uw eigen inloggegevens toegang krijgen. Uw inloggegevens ontvangt u apart van ons.

Heeft u vragen?

Met alle vragen over uw pensioen kunt u terecht bij ABC Pensioenen.

Onze collega's van de Werknemersdesk helpen u graag. Het telefoonnummer is **020 – 347 8894**. Wilt u op een andere manier contact met ons? Kijk dan in het hoofdstuk *Contact met ABC Pensioenen*.

Met vriendelijke groet,

Josephine Bergman
Directeur

Inhoud

Uw pensioenregeling

1. Uw pensioen
2. Hoe werkt uw pensioen?
3. Wanneer begint uw pensioenregeling?
4. Hoe hoog is uw pensioenpremie?
5. Wie betaalt de verzekeringspremie voor de andere uitkeringen?
6. Wat doen wij met de pensioenpremie?
7. Hoeveel pensioen krijgt u?
8. Als u overlijdt, krijgt uw partner dan een uitkering?
9. Wat gebeurt er als u arbeidsongeschikt raakt en u werkt nog bij Pink Creations?
10. Wat zijn de voordelen van deze pensioenregeling?
11. Wat zijn de nadelen van deze pensioenregeling?
12. Hoe gaat de Belastingdienst om met pensioen?
13. Wanneer stopt uw pensioenregeling?

Uw keuzemogelijkheden

14. Als u de beleggingen wilt wijzigen
15. Als u de uitkeringen bij overlijden tijdens uw huidige dienstverband wilt wijzigen
16. Als u stopt met werken voor Pink Creations
17. Als u met pensioen gaat

Als er iets verandert in uw leven of bij Pink Creations

18. Als u meer of minder gaat werken
19. Als u arbeidsongeschikt raakt terwijl u nog werkt voor Pink Creations
20. Als uw gezinssituatie verandert
21. Als Pink Creations niet meer kan betalen

Contact met ABC Pensioenen

22. Ga naar mijnpensioen.abcpensioenen.nl
23. Bel ons
24. Klachten

Checklist: wanneer moet u iets doen?

1. Als u een pensioenregeling had bij uw vorige werkgever
2. Als u de beleggingen wilt wijzigen
3. Als u keuzes wilt maken voor uw uitkering bij overlijden
4. Als u denkt dat uw pensioen niet genoeg is
5. Een gebeurtenis in uw leven
6. Als u bijna met pensioen gaat
7. Als u eerder of later met pensioen wilt

Uw pensioenoverzicht in cijfers

Uw pensioenregeling

1. Uw pensioen

Uw pensioen is uw inkomen na uw 65e. Pensioen is dus geld voor later. U spaart of belegt via een pensioenregeling voor pensioen wat u later krijgt. Er zijn drie soorten pensioen.

1. AOW. Dat is een pensioen van de overheid. U krijgt dit vanzelf.
2. Pensioen dat u krijgt als uw werkgever dat voor u regelt. Pink Creations heeft ABC Pensioenen gevraagd om dit voor u te regelen. Over het pensioen dat uw werkgever regelt gaat deze brief. Heeft u eerder bij een andere werkgever gewerkt? Dan heeft u via die werkgever misschien ook voor pensioen gespaard of belegd.
3. Inkomen waar u zelf voor spaart of belegt. Bijvoorbeeld als u meer inkomen wilt dan het pensioen van de overheid of het pensioen bij ABC Pensioenen. U kunt bijvoorbeeld sparen op een bankrekening of u kunt zelf een verzekering kopen.

In de Pensioenwet zijn pensioenen verdeeld in verschillende soorten overeenkomsten. Uw werkgever heeft hier een keuze in gemaakt.

- De regeling voor uw pensioen na uw 65e is een premieovereenkomst
- De regeling voor de uitkering bij overlijden is een uitkeringsovereenkomst

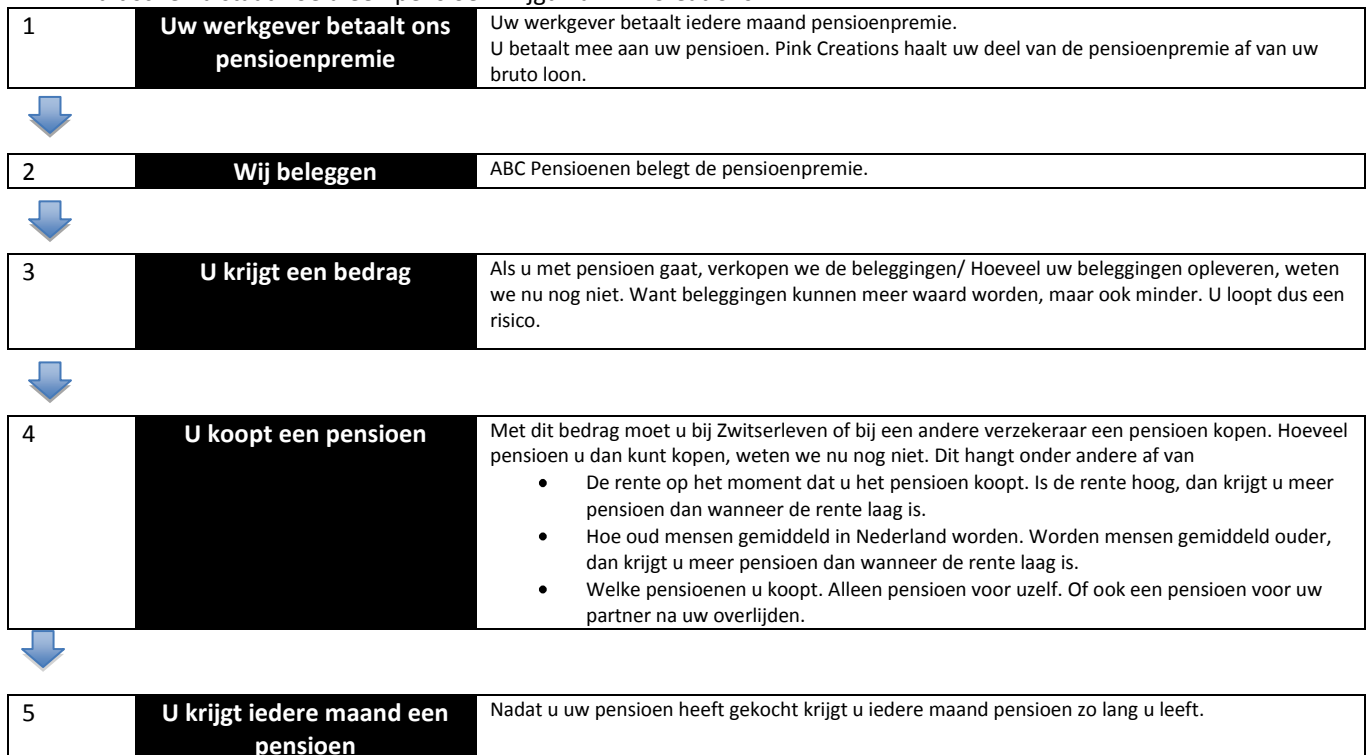
2. Hoe werkt uw pensioen?

Uw pensioenregeling bestaat uit 2 delen:

- a. Pensioen na uw 65^e
- b. Uitkeringen bij overlijden voordat u 65 wordt

a. Pensioen na uw 65^e

In dit schema staat hoe u een pensioen krijgt via Pink Creations.

b. Uitkeringen bij overlijden voordat u 65 wordt

1. Als u overlijdt voordat u 65 wordt, ontvangen uw partner en kinderen maandelijks een uitkering. De verzekeringspremie voor deze uitkering wordt iedere maand uit de waarde van uw beleggingen betaald zolang u in dienst bent bij Pink Creations.
2. Ook ontvangt uw partner maandelijks een extra uitkering als u overlijdt voordat u 65 wordt. Pink Creations betaalt voor deze uitkering de verzekeringspremie zolang u in dienst bent.

3. Wanneer begint uw pensioenregeling?

Uw deelname aan de pensioenregeling begint op 1 december 2013

4. Hoe hoog is uw pensioenpremie?

Pink Creations betaalt uw pensioenpremie aan ABC Pensioenen. Hieronder staat hoeveel pensioenpremie Pink Creations per jaar betaalt en hoeveel u daarvan zelf betaalt. Uw werkgever heeft de hoogte van de pensioenpremie en uw eigen bijdrage vast gesteld.

Van uw fulltime jaarloon dat meetelt voor uw pensioen trekken we eerst €13.062,-(AOW franchise 2013) af. Dit gebeurt omdat u al AOW krijgt als u met pensioen bent. Het bedrag dat overblijft - de pensioengrondslag - wordt aangepast met uw parttimepercentage. Hiervan betaalt Pink Creations een percentage aan pensioenpremie. In de tabel hieronder staat welk percentage van de pensioengrondslag Pink Creations in totaal per jaar betaalt.

U betaalt zelf ook een deel van de pensioenpremie. In de tabel hieronder staat ook hoeveel u zelf betaalt. Pink Creations haalt dit deel van uw bruto loon af.

Pensioenpremie als percentage van de pensioengrondslag

Uw leeftijd	Pensioenpremie werkgever	Hiervan betaalt u zelf
21 t/m 24 jaar	6,10%	3,00%
25 t/m 29 jaar	7,30%	3,00%
30 t/m 34 jaar	8,90%	3,00%
35 t/m 39 jaar	10,90%	3,00%
40 t/m 44 jaar	13,30%	3,00%
45 t/m 49 jaar	16,30%	3,00%
50 t/m 54 jaar	20,00%	3,00%
50 t/m 65 jaar	24,80%	3,00%
Vanaf 60 jaar	31,10%	3,00% als stijgend
Vanaf 21 jaar	6,10%	3,00% als gelijkblijvend

Rekenvoorbeeld:

Uw fulltime jaarloon	€ 35.000
Franchise	€ 13.062 -/-
<hr/>	
Pensioengrondslag	€ 21.938
Gecorrigeerd voor uw parttime percentage (80%)	€ 17.550,40
Uw pensioenpremie (20,00% van €17.550,40)	€ 3.510,08
U betaalt hiervan zelf (3,00% van €17.550,40)	€ 526,51

5. Wie betaalt de verzekeringspremie voor de andere uitkeringen?

Pink Creations betaalt verzekeringspremie aan ABC Pensioenen. Deze premies zijn voor:

- de extra uitkering aan uw partner tot uw partner 65 is, als u overlijdt. Dit noemen wij het nabestaandenoverbruggingspensioen.
- voortzetting van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid.

Voor het nabestaandenoverbruggingspensioen betaalt u 100% van de verzekeringspremie. Pink Creations haalt deze verzekeringspremie van uw bruto loon af.

U betaalt verzekeringspremie aan ABC Pensioenen. De verzekeringspremie wordt maandelijks verrekend met de waarde van uw beleggingen. De premies zijn voor:

- de uitkering aan uw partner als u overlijdt. Dit noemen wij het partnerpensioen.
- de uitkering aan uw wezen als u overlijdt. Dit noemen wij het wezenpensioen.

6. Wat doen wij met de pensioenpremie?

Wij beleggen de pensioenpremie voor u. Daarvoor hoeft u zelf niets van beleggen te weten. Wat u wel moet weten, is dat de waarde van uw beleggingen voortdurend verandert.

U loopt dus zelf het beleggingsrisico.

Kosten van beleggen

Wij beleggen de pensioenpremie. Maar beleggen kost geld. Want iemand moet bij de beleggingsfondsen het beleggen in de gaten houden. En op het juiste moment beleggingen kopen of verkopen. Daarom betaalt u fondskosten. Hoe deze kosten in rekening worden gebracht, leest u in uw pensioenreglement. De fondskosten kunnen elk jaar veranderen. Hieronder ziet u welk percentage u op dit moment voor de fondsen betaalt.

De fondsen voor HorizonBeleggen

Fonds	Totale fondskosten
ABC Vastgoedfonds	1,04%
ABC Wereld Aandelenfonds	0,54%
ABC Creditsfonds	0,54%
ABC Obligatiefonds	0,54%

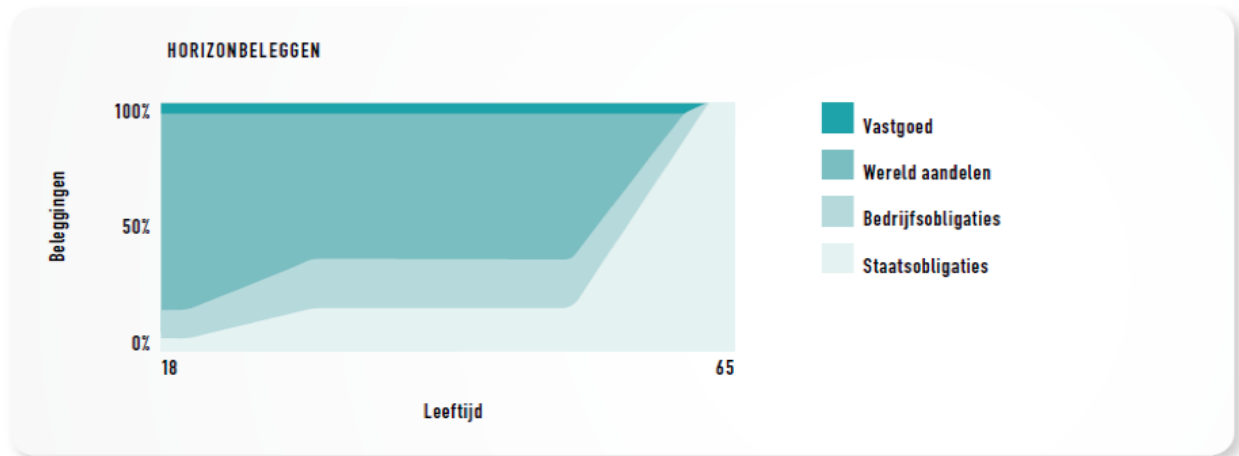
Hoe beleggen we de pensioenpremie?

Wij beleggen voor u. Dus als we winst maken, is de winst voor u. En als we verlies maken, is het verlies ook voor u. Daarbij nemen wij een gemiddeld risico: we beleggen neutraal voor u. En als u dichterbij uw pensioen komt, nemen we steeds minder risico. We noemen dat HorizonBeleggen.

Let op:

Beleggen met uw pensioengeld is altijd risicovol! Uw pensioen is niet gegarandeerd. Dit geldt voor alle beleggingsvormen.

Wie geld belegt, neemt altijd een risico. Hoe meer risico je neemt, hoe meer winst of verlies je kunt maken.

Keuzes voor uw beleggingen

U heeft de mogelijkheid om andere keuzes te maken voor uw beleggingen. Uw keuzemogelijkheden staan uitgelegd in *Als u de beleggingen wilt wijzigen*.

7. Hoeveel pensioen krijgt u?

We weten nog niet hoeveel pensioen u straks krijgt. Het hangt onder andere af van:

- Hoeveel pensioenpremie heeft uw werkgever betaald? Dit hangt af van uw salaris, uw leeftijd en van het aantal jaren dat u heeft meegedaan aan de pensioenregeling.
- Hoeveel geld zijn uw beleggingen waard op het moment dat u met pensioen gaat? Dit hangt af van de resultaten van de beleggingen.
- Hoeveel pensioen kunt u voor dit geld kopen? Dit hangt onder andere af van de rente op het moment waarop u pensioen koopt. En van de aanbieder van het pensioen. U koopt dus een pensioen. En u krijgt elke maand een bedrag zo lang als u leeft. Voordat u 65 wordt, ontvangt u van ons een voorstel. U kunt dan ook een voorstel vragen aan een andere aanbieder.

We kunnen ons voorstellen dat u meer wilt weten. Daarom hebben we een voorbeeldberekening voor u gemaakt van wat u *zou kunnen* krijgen. We gaan dan uit van een bepaalde opbrengst van uw beleggingen. Maar beleggen is onzeker: we kunnen nooit beloven dat uw beleggingen echt dat bedrag zullen opbrengen. Het bedrag kan hoger zijn, maar ook lager. U vindt de voorbeeldberekeningen in het hoofdstuk *Uw pensioenoverzicht in cijfers*.

8. Als u overlijdt, krijgt uw partner dan een uitkering?

Als u een partner of kinderen heeft krijgen zij een uitkering als u overlijdt. Er zijn drie situaties:

1. U overlijdt voordat u met pensioen gaat. En u werkt op dat moment nog bij Pink Creations.
2. U overlijdt voordat u met pensioen gaat. En u werkt niet meer bij Pink Creations.
3. U overlijdt nadat u met pensioen bent gegaan.

Let op:

Hieronder staat wie als partner telt.

- Een partner is de persoon met wie u getrouwd bent of een geregistreerd partnerschap heeft.
- Is dit niet zo, maar woont u met iemand langer dan 6 maanden in dezelfde woning? En deelt u met hem of haar samen de kosten voor uw huishouden? Of is er voor u beiden een samenlevingsakte door een notaris opgemaakt? Dan is dat ook uw partner.
- Als u samen met uw broer of zus, of met een van uw ouders in huis woont dan is die persoon geen partner.
- U kunt maar één partner hebben.

Soms ontvangt uw partner of kind geen uitkering, omdat er niet aan andere voorwaarden is voldaan. In uw pensioenreglement leest u hier meer over.

1. Als u vóór uw pensioen overlijdt en u werkt nog bij Pink Creations

Overlijdt u voordat u met pensioen bent? Dan ontvangen uw nabestaanden een maandelijkse uitkering van ABC Pensioenen.

- a) De levenslange uitkering voor uw partner noemen we partnerpensioen. Het partnerpensioen voor uw partner is bruto € 11.762,40 per jaar (bedrag 2013). Uw partner krijgt dit pensioen zolang hij of zij leeft.
- b) De extra uitkering voor uw partner die wij uitkeren tot uw partner 65 is noemen we nabestaandenoverbruggingspensioen. Het nabestaandenoverbruggingspensioen is bruto €10.000,00 per jaar (bedrag 2013). Nadat uw partner 65 is stopt deze extra uitkering, maar krijgt uw partner een AOW-uitkering.
- c) De uitkering voor uw kinderen noemen we wezenpensioen. Het wezenpensioen voor uw kinderen is bruto € 2.352,48 per jaar (bedrag 2013). Uw kinderen krijgen dit pensioen zolang ze jonger zijn dan 21 jaar. Zolang zij studeren of arbeidsongeschikt zijn, is 27 jaar de eindleeftijd.

Zolang u werkt voor Pink Creations zal ABC Pensioenen de bedragen van het partnerpensioen en wezenpensioen jaarlijks opnieuw berekenen. Dit komt omdat de bedragen afhankelijk zijn van uw inkomen. U ontvangt van ons jaarlijks een Pensioenoverzicht. Hier vindt u de actuele bedragen. En hieronder leest u hoe we de bedragen jaarlijks opnieuw berekenen.

Toelichting bij 1a: Hoe berekenen wij het partnerpensioen?

Zolang u werkt bij Pink Creations, berekenen wij elk jaar het partnerpensioen. Van uw jaarloon dat meetelt voor uw pensioen, trekken we voor 2013 eerst €13.062,- afgifte af. Dat laatste bedrag verandert ieder jaar. Het bedrag dat overblijft noemen wij de pensioengrondslag. De pensioengrondslag corrigeren wij met uw parttimepercentage. Van het bedrag dat overblijft, nemen we 1,4%. (Dit percentage is door uw werkgever vastgesteld). Dit vermenigvuldigen we met alle jaren die u bij Pink Creations werkt vanaf 01-12-2013 tot uw pensioen. Wat er uit deze berekening komt is de hoogte van het partnerpensioen. Als u de waarde van een vorige regeling heeft overgedragen dan kunnen de dienstjaren van vorige werkgevers meetellen.

Toelichting bij 1b: Hoe berekenen wij het nabestaandenoverbruggingspensioen?

De hoogte van het nabestaandenoverbruggingspensioen is een vast bedrag.

Toelichting bij 1c: Hoe berekenen wij het wezenpensioen?

De uitkering voor uw kinderen is 20% van het partnerpensioen per kind. Zijn beide ouders van uw kind overleden? Dan is het bedrag twee keer zo hoog.

2. Als u vóór uw pensioen overlijdt en u werkt niet meer bij Pink Creations

Als u stopt met werken bij Pink Creations kunt u kiezen of u partnerpensioen wilt verzekeren. De verzekeringspremie om het partnerpensioen dan te verzekeren zal uit de waarde van de beleggingen worden betaald. Als u stopt met werken bij Pink Creations, ontvangt u alle informatie.

3. Als u na uw pensioen overlijdt

Als u na uw pensioen overlijdt, stopt uw pensioen. Maar leeft uw partner op dat moment nog wel? En heeft u toen u met pensioen ging ook pensioen voor uw partner gekocht? Dan krijgt uw partner wel pensioen. Ook dit noemen we een partnerpensioen. Het pensioen voor uw partner is meestal 70% van uw eigen pensioen. Maar u kunt zelf ook voor een ander bedrag kiezen. Uw partner krijgt dit partnerpensioen zolang hij of zij leeft.

9. Wat gebeurt er als u arbeidsongeschikt raakt en u werkt nog bij Pink Creations?

ABC Pensioenen betaalt de pensioenpremie en verzekeringspremies bij arbeidsongeschiktheid

Arbidsongeschiktheid heeft gevolgen voor uw pensioen.

Voor het deel dat u arbeidsongeschikt raakt tijdens uw dienstverband, betaalt ABC Pensioenen de pensioenpremie

en verzekeringspremie.

Voor het deel dat u wel arbeidsgeschikt bent en nog in dienst bent bij uw werkgever, blijft uw werkgever premie betalen. U blijft voor dat deel gewoon meebetalen.

Bij volledige arbeidsongeschiktheid of als u uit dienst gaat stopt uw werkgever met premie betalen.

Soms nemen wij het betalen van de premie niet over. Dat komt omdat er uitzonderingen zijn. In uw pensioenreglement leest u hier meer over.

10. Wat zijn de voordelen van deze pensioenregeling?

- U hoeft zelf geen beslissingen te nemen over uw beleggingen. Dat kunnen wij voor u doen.
- U kunt ook zelf beslissingen nemen over uw beleggingen. Meer informatie hierover leest u in *Uw keuzes voor uw pensioen* onder het kopje *Als u de beleggingen wilt wijzigen*
- Overlijdt u terwijl u in dienst bent bij Pink Creations? Dan ontvangen uw partner en kinderen een uitkering.
- Als u stopt met werken bij Pink Creations kunt u kiezen of u partnerpensioen wilt blijven verzekeren.

11. Wat zijn de nadelen van deze pensioenregeling?

Uw pensioen is onzeker. U weet niet hoeveel pensioen u straks kunt kopen. Dat ligt aan de volgende dingen.

- U weet van tevoren niet hoe hoog het bedrag van uw beleggingen is. Uw beleggingen kunnen meer of minder waard worden.
- U weet van tevoren niet hoeveel pensioen u kunt kopen met de waarde van uw beleggingen. Dat hangt namelijk af van de situatie op dat moment. Bijvoorbeeld van:
 - de hoogte van de rente op het moment dat u pensioen koopt. Hoe hoger die rente, hoe hoger het pensioen dat u kunt kopen.
 - Hoe oud mensen gemiddeld worden in Nederland. Hoe ouder de mensen worden, hoe lager het pensioen dat u per maand krijgt.
 - Welke pensioenen u koopt. Alleen pensioen voor u zelf. Of ook een pensioen voor uw partner na uw overlijden.

12. Hoe gaat de Belastingdienst om met pensioen?

Over pensioenpremies hoeft u geen belastingen te betalen. Maar zodra u met pensioen gaat, betaalt u wél belastingen over uw pensioen. Kijkt u op mijnpensioen.abcpensioenen.nl hoe dat precies zit.

13. Wanneer stopt uw pensioenregeling?

Uw pensioenregeling stopt als u met pensioen gaat en wij de opbrengst van de beleggingen aan een verzekeraar betalen. Vóór uw pensioneren stopt uw pensioenregeling in twee situaties:

- Als u overlijdt.
- Als u het bedrag van uw beleggingen naar een andere pensioenregeling laat overmaken. Dat mag u doen als u bij een andere werkgever gaat werken. Kiest u hiervoor? Dan verkopen we eerst uw beleggingen. Verkopen van beleggingen kost altijd geld. Bij ons betaalt u 0,5% van de waarde van de beleggingen. We trekken die kosten af van het bedrag dat we naar de pensioenregeling van uw nieuwe werkgever overmaken.

Let op: Het is niet altijd voordelig voor u om de waarde van de beleggingen te laten overdragen naar een nieuwe pensioenregeling. Bespreek met uw pensioenadviseur of het in uw geval verstandig is.

Uw keuzes voor uw pensioen

14. Als u de beleggingen wilt wijzigen

Bij aanvang beleggen wij voor u in HorizonBeleggen. U kunt ook anders beleggen en kiezen voor ProfielBeleggen of VrijBeleggen.

ProfielBeleggen

U vult eerst het formulier Beleggerprofiel in. Uit uw antwoorden blijkt wat het beste bij u past. Wij weten dan hoeveel risico u wilt nemen met de beleggingen voor uw pensioen. Wij beleggen uw pensioenpremie op de manier die bij uw profiel past.

Hoe beleggen we de premie?

Er zijn 5 profielen bij ProfielBeleggen. We noemen dat lifecycles: van weinig risico tot veel risico. Uit uw antwoorden blijkt welke lifecycle het beste bij u past. Zo beleggen wij dan voor u. Hoeveel risico u loopt hangt af van de lifecycle die bij u past. Als u dichterbij uw pensioen komt, nemen we steeds minder risico. Wat u wel moet weten, is dat de waarde van uw beleggingen steeds verandert. Wij zijn niet verantwoordelijk voor de opbrengst van de beleggingen en of dit voldoende pensioen oplevert. Is uw financiële situatie veranderd? Of wilt u anders beleggen? Vult u dan het formulier Beleggerprofiel opnieuw in.

VrijBeleggen

Bij VrijBeleggen kiest u de beleggingen helemaal zelf. U kiest uit ABC Pensioenen, SNS en ASN fondsen. Om u te helpen bij de keuze, vult u eerst het formulier Beleggerprofiel in. Uit uw antwoorden blijkt wat het beste bij u past. Een keer per jaar bekijken we of uw beleggingen nog bij u passen. Natuurlijk ontvangt u hierover van ons een bericht. Daarna besluit u zelf of u uw beleggingen wilt aanpassen.. VrijBeleggen is alleen verstandig als u veel kennis van beleggen heeft.

Meer informatie

Op ABC.Pensioenen.nl/fondsen vindt u meer informatie over de ABC Pensioenen, SNS en ASN beleggingsfondsen. Beleggen is niet zonder risico's. Om een verstandige beslissing te nemen is het belangrijk om u goed te informeren. We raden u daarom aan om de Prospectus, het Jaarverslag en de Financiële Bijsluiter goed te lezen. U vindt ze op onze site. Uw werkgever, uw adviseur of onze werknemersdesk helpen u natuurlijk ook graag.

Hoe beleggen we de pensioenpremie?

Wij beleggen de pensioenpremie helemaal zoals u dat wilt. U geeft het aan ons door als u uw beleggingen wilt veranderen. Dit kan via uw persoonlijke website. Hoeveel risico u loopt hangt af van de beleggingen die u kiest. Wilt u meer of minder risico nemen, dan moet u zelf uw beleggingen aanpassen. Ook als u dichterbij uw pensioen komt, neemt u niet automatisch steeds minder risico. Dat moet u zelf regelen.

15. Als u de uitkeringen bij overlijden tijdens uw huidige dienstverband wilt wijzigen

In uw pensioenregeling heeft u keuzes voor de risicodekkingen. De vrijwillige dekkingen zijn:

- het partnerpensioen
- het nabestaandenoverbruggingspensioen
- het wezenpensioen

Als u een partner heeft wordt het partnerpensioen en nabestaandenoverbruggingspensioen automatisch voor u meeverzekerd.

Als u kinderen heeft wordt het wezenpensioen automatisch voor u meeverzekerd.

Als u en uw partner één of meer van deze dekkingen niet willen, kunt u op mijnpensioen.abcpensioenen.nl afzien van partnerpensioen, wezenpensioen en het nabestaandenoverbruggingspensioen.

U belegt dan meer pensioenpremie. Maar uw partner krijgt dan geen partnerpensioen en nabestaandenoverbruggingspensioen. Uw kinderen krijgen dan geen wezenpensioen.

16. Als u stopt met werken voor Pink Creations

Stopt u met werken voor Pink Creations voordat u met pensioen gaat? Dan gebeurt het volgende.

- Pink Creations stopt met betalen van pensioenpremie en verzekeringspremie.
- U stopt met betalen van de verzekeringspremie uit de waarde van uw beleggingen.
- Net als bij andere verzekeringen vervalt de dekking zodra de premiebetaling stopt. Dus:
 - stopt de verzekering van partnerpensioen;
 - stopt de extra verzekering van nabestaandenoverbruggingspensioen;
 - stopt de verzekering van wezenpensioen;
 - stopt de verzekering van vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid.
- Ook uw eigen bijdrage stopt.
- Uw beleggingen blijven bestaan. De waarde van deze beleggingen kan hoger of lager worden.
- U kunt op dat moment kiezen of u partnerpensioen wilt blijven verzekeren. Zodra u stopt met werken bij Pink Creations ontvangt u van ons een brief met de keuzes.
- Gaat u ergens anders werken? Dan mag u het bedrag van uw beleggingen naar de pensioenregeling van uw nieuwe werkgever laten overmaken. Daarvoor verkopen we eerst uw beleggingen. Verkopen van beleggingen kost altijd geld. Bij ons betaalt u 0,5% van de waarde van de beleggingen. We trekken die kosten af van het bedrag dat we naar de pensioenregeling van uw nieuwe werkgever overmaken.
Let op: Het is niet altijd voordelig voor u om de waarde van de beleggingen te laten overmaken naar een nieuwe pensioenregeling. Bespreek met uw pensioenadviseur of het in uw geval verstandig is.

17. Als u met pensioen gaat

Kunt u bijna met pensioen? Of wilt u eerder met pensioen? Dan moet u een aantal beslissingen nemen. In het pensioenreglement leest u alles over de beslissingen die u kunt nemen. Hieronder staan de belangrijkste.

- U kiest bij welke verzekeraar u pensioen koopt. De verzekeraar doet u een voorstel voor een bedrag per maand. Dit krijgt u elke maand zo lang als u leeft.
- U hoeft niet te kiezen voor een vast bedrag per maand. U mag eenmalig beslissen om het bedrag te laten veranderen. Bijvoorbeeld als u net met pensioen bent een hoger bedrag en later een lager bedrag. De bedragen mogen niet te veel verschillen. Het laagste bedrag moet minimaal 75% zijn van het hoogste bedrag.
- U kiest hoeveel pensioen u voor uzelf wilt en hoeveel pensioen u voor uw partner wilt als u overlijdt. Meestal is het pensioen voor een partner 70% van uw eigen pensioen.
- U hoeft geen pensioen te kiezen voor uw partner. Als u geen pensioen voor uw partner wilt, krijgt u zelf een hoger pensioen. Uw partner moet daar wel toestemming voor geven. Heeft u een ex-partner? Dan mag u het partnerpensioen van uw ex-partner niet gebruiken om zelf een hoger pensioen te krijgen.
- U kiest of u alvast minder wilt gaan werken. Als u dat wilt, overleg dan met uw werkgever. Dan kunt u voor een deel met pensioen gaan. Voor het deel dat u niet meer werkt, krijgt u pensioen.
- U kiest of u eerder of later met pensioen wilt. Als u dat wilt, overleg dan met uw werkgever. Kijk op mijnpensioen.abcpensioenen.nl wat de gevolgen zijn.

Als er iets verandert in uw leven of bij Pink Creations

Sommige veranderingen op uw werk of privé hebben gevolgen voor uw pensioen. Hieronder leest u welke situaties dat zijn en wat de gevolgen zijn.

18. Als u meer of minder gaat werken

a. Pensioen na uw 65e

Gaat u meer of minder werken? Dan berekenen wij opnieuw hoeveel pensioenpremie Pink Creations ons moet betalen. Hoe meer u werkt, hoe meer premie Pink Creations betaalt.

Ook uw werkgever bepaalt dan opnieuw welk bedrag hij van uw bruto loon af moet halen voor uw pensioen. Als u meer gaat werken, betaalt u zelf ook meer mee.

b. Uitkeringen bij overlijden voordat u 65-woordt

Gaat u meer of minder werken? Dan berekenen wij opnieuw hoe hoog het bedrag voor het partnerpensioen en wezenpensioen zal zijn.

Ook uw werkgever bepaalt dan opnieuw welk bedrag hij van uw brutoloon af moet halen voor uw pensioen. Als u meer gaat werken, betaalt u zelf ook meer mee.

19. Als u arbeidsongeschikt raakt terwijl u werkt voor Pink Creations

Arbeidsongeschiktheid heeft gevolgen voor uw pensioen.

Voor het deel dat u arbeidsongeschikt raakt tijdens uw dienstverband, betaalt ABC Pensioenen de pensioenpremie en verzekeringspremie.

Voor het deel dat u arbeidsgeschikt bent en nog in dienst bent bij uw werkgever, blijft uw werkgever premie betalen. U blijft voor dat deel gewoon meebetalen.

Bij volledige arbeidsongeschiktheid of als u uit dienst gaat stopt uw werkgever met premie betalen.

Soms nemen wij het betalen van de premie niet over. Dat komt omdat er uitzonderingen zijn. In uw pensioenreglement leest u hier meer over.

Als u (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt raakt, krijgt u uit deze pensioenregeling geen uitkering.

20. Als uw gezinssituatie verandert

De meeste veranderingen in uw gezinssituatie krijgen we automatisch van de Gemeentelijke Basisadministratie. Sommige veranderingen moet u zelf melden.

Dit moet u zelf nog melden:

- De naam van uw partner als u gaat samenwonen. Dit kunt u melden via uw werkgever.
- Als u gaat zorgen voor een stief- of pleegkind. Dit kunt u melden via uw werkgever.
- Als u en uw partner uit elkaar gaan, laat ons dan weten welke afspraken u heeft gemaakt over het pensioen.

Dit horen we automatisch:

- Als u verhuist
- Als u trouwt of een geregistreerd partnerschap begint
- Als u een kind krijgt
- Als u overlijdt

Al deze veranderingen kunnen gevolgen hebben voor uw pensioen. Verandert er iets aan uw pensioen? Dan krijgt u van ons een brief waarin staat wat er verandert.

Als u en uw partner uit elkaar gaan

Als u en uw partner uit elkaar gaan, blijft het bedrag dat u belegd heeft voor partnerpensioen na uw 65e voor uw ex-partner. Voor dit deel koopt u nog steeds voor hem of haar een partnerpensioen als u met pensioen gaat. Het moment waarop uw ex-partner het pensioen ontvangt, verandert niet. Dat is altijd als u overlijdt nadat u met pensioen bent gegaan.

Was u getrouwd of geregistreerd partners?

Dan zijn er ook gevolgen voor uw eigen pensioen. Heeft u afgesproken dat u uw pensioen verdeelt? Dan kijken we naar de periode dat u en uw ex-partner getrouwd of geregistreerd partner waren. De pensioenpremie die Pink Creations in die tijd betaald heeft, hebben wij belegd. We verdelen de waarde van de beleggingen voor uw pensioen tussen u en uw ex-partner. Dat doen we als één van u beiden erom vraagt.

Dit kan via het formulier 'Mededeling van scheiding in verband met de verdeling van ouderdomspensioen'. Heeft u met uw ex-partner iets anders afgesproken? Dan volgen we de afspraken die u daarover heeft gemaakt toen u uit elkaar ging. Behalve als deze afspraken volgens de wet niet mogen.

21. Als Pink Creations niet meer kan betalen

Gebeurt er iets waardoor de situatie van Pink Creations erg verandert? Dan mag Pink Creations beslissen om minder pensioenpremie voor u te betalen, of helemaal te stoppen met betalen. Pink Creations mag dan ook de pensioenregeling veranderen. Deze mogelijkheden heeft Pink Creations alleen in heel bijzondere situaties. Als dit gebeurt, sturen wij u hierover een brief.

Contact met ABC Pensioenen

Wilt u contact met ons of wilt u meer informatie over uw pensioen? Dan kan dat altijd. U kunt met uw vragen terecht bij ABC Pensioenen. Lees hieronder wat voor uw vraag de beste manier is.

22. Ga naar mijnpensioenen.abcpensioenen.nl

Wilt u weten hoeveel uw beleggingen op dit moment waard zijn? Ga dan naar uw persoonlijke overzicht op mijnpensioenen.abcpensioenen.nl. Log in met uw Burger Service Nummer. Het wachtwoord krijgt u in een aparte envelop van ons.

U vindt in uw persoonlijke overzicht bijvoorbeeld de volgende informatie.

- De waarde van uw beleggingen op dat moment.
 - De pensioenen die voor uw partner en kinderen verzekerd zijn.
 - Hoeveel pensioenpremie uw werkgever tot dan toe heeft betaald.
 - Voorbeeldberekeningen van hoeveel pensioen u krijgt met een bepaalde beleggingsopbrengst.
 - Al uw persoonlijke documenten. Zoals waardeoverzichten, het pensioenreglement en al onze brieven aan u.
- Daarnaast kunt u daar de gevolgen van uw keuzes berekenen met een rekenhulp. U kunt bijvoorbeeld berekenen wat er gebeurt als u een jaar eerder met pensioen wilt.

Heeft u geen internet, of kunt u niet met internet overweg? Dan mag u ons altijd bellen. Ons telefoonnummer staat hieronder.

23. Bel ons

Het telefoonnummer van onze Werknemersdesk is **020 - 347 8894**. U kunt dit nummer bellen met vragen of klachten. Onze collega zal u vragen om de volgende gegevens.

- uw contractnummer 250
- uw deelnamenummer 350

Met deze gegevens kunnen wij u snel helpen.

24. Klachten

Lukt het niet om uw klacht op te lossen? Schrijf dan een brief naar onze klachtencommissie. Zet in de brief uw contractnummer en uw deelnamenummer. De klachtencommissie probeert dan uw klacht alsnog op te lossen. Het adres is:

ABC Pensioenen
Klachtencommissie
Postbus 6000
1280 KA UTRECHT

E-mail: klachtencommissie@abcpensioenen.nl

Checklist: wanneer moet u iets doen?

Voor uw pensioen hoeft u niet veel te doen. Het meeste gaat vanzelf. Toch zijn er momenten waarop u zelf iets moet doen. Om het u makkelijk te maken, zetten we ze hieronder op een rij.

1. Als u een pensioenregeling had bij uw vorige werkgever

Begint u net met deze pensioenregeling? En had u hiervoor een pensioenregeling bij uw oude werkgever? Dan is het misschien voordelig voor u om de waarde van de oude regeling over te laten maken naar deze pensioenregeling. Of dat voordelig is, hangt af van uw oude regeling. Bespreek dit met uw pensioenadviseur.

Let op:

U kan tot 6 maanden nadat deze pensioenregeling voor u begint, ABC Pensioenen vragen om een voorstel.

2. Als u de beleggingen wilt wijzigen

U belegt standaard volgens HorizonBeleggen. U kunt ook kiezen voor ProfielBeleggen of VrijBeleggen. Bij ProfielBeleggen kunt u bepalen hoeveel risico u wilt nemen. Het risico wordt ook afgebouwd als u dichterbij uw pensioen komt. Het fonds aanbod en de fondskosten zijn gelijk aan HorizonBeleggen. Bij VrijBeleggen kiest u zelf fondsen uit het fonds aanbod.

Uw beleggingskeuzes kunt u doorgeven op uw persoonlijke pagina via mijnpensioen.abcpensioenen.nl.

3. Als u keuzes wilt maken voor uw uitkering bij overlijden

Naast de verplichte dekkingen, zijn er ook vrijwillige dekkingen in uw pensioenregeling. Deze dekkingen zijn standaard meeverzekerd, maar u kunt hiervan afzien. U kunt uw keuze doorgeven op uw persoonlijke pagina via mijnpensioen.abcpensioenen.nl.

4. Als u denkt dat uw pensioen niet genoeg is

Op mijnpensioen.abcpensioenen.nl kunt u zien wat de waarde van uw beleggingen op dit moment is. Ook kunt u laten uitrekenen wat de waarde ongeveer is als u met pensioen gaat als u ervan uitgaat dat u tot uw pensioen bij Pink Creations blijft werken. Bedenk dat u naast het pensioen van Pink Creations ook AOW krijgt. Maakt u zich zorgen of het wel genoeg is? Bespreek dan met een pensioenadviseur of het nodig is om extra te sparen of te beleggen. Uw adviseur kan u ook vertellen wat u mag sparen of beleggen zonder daarvoor belasting te betalen.

5. Een gebeurtenis in uw leven

De volgende veranderingen moet u zelf melden.

- De naam van uw partner als u gaat samenwonen. Dit kunt u melden via uw werkgever.
- Als u gaat zorgen voor een stief- of pleegkind. Dit kunt u melden via uw werkgever.
- Als u en uw partner uit elkaar gaan, laat ons dan weten welke afspraken u heeft gemaakt over het pensioen. Belt u ons dan even.

Veranderingen in uw werk hoeft u niet aan ons door te geven. Dat doet Pink Creations voor u.

6. Als u bijna met pensioen gaat

Kunt u bijna met pensioen? Of wilt u eerder met pensioen? Dan moet u een aantal beslissingen nemen. U krijgt van ons een halfjaar voor uw 65e verjaardag een brief. Vanaf dat moment is het verstandig om na te gaan denken wat u precies wilt. Bijvoorbeeld bij welke verzekeraar u een pensioen wilt kopen. Bespreek deze keuzes met uw pensioenadviseur.

7. Als u eerder of later met pensioen wilt

Wilt u wel eerder met pensioen? Of juist langer blijven doorwerken? Of alvast voor een deel met pensioen? In dat geval kunt u ons het beste bellen voor overleg. Bespreek uw wensen ook met uw werkgever.

Wilt u meer informatie over uw pensioen? Leest u dan het pensioenreglement. Bepaalde onderdelen van uw pensioenregeling worden hierin uitgebreid toegelicht. Het pensioenreglement is uiteindelijk leidend. Via onze site: mijnpensioen.abcpensioenen.nl kunt u een reglement opvragen. Maar u kunt hiervoor ook terecht bij uw werkgever.

B. Attitudetest vooraf

Nummer deelnemer.....

Geachte deelnemer,

Allereerst worden u enkele vragen gesteld over uw pensioen en pensioeninformatie in het algemeen. Wilt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de stellingen en bij de laatste vraag één van de alternatieven kiezen? Het gaat om uw mening, er zijn dus geen foute antwoorden.

U kunt uw antwoord geven op een schaal van 1 tot en met 7, waarbij 1 'helemaal oneens' betekent en 7 'helemaal eens'. Is uw mening over de stelling neutraal? Kies dan voor 4.

Hartelijk dank!

1. Ik heb me goed geïnformeerd over mijn pensioen.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

2. Als ik me nu goed informeer over mijn pensioen, heb ik daar later voordeel bij.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

3. Het is belangrijk om goed op de hoogte te zijn van alles wat met je pensioen te maken heeft.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

4. Ik wil ervoor zorgen dat mijn pensioen goed geregeld is.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

5. Als het om mijn pensioen gaat, wil ik graag voldoen aan de verwachtingen van de mensen die belangrijk voor mij zijn.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

6. Ik ga de startbrief-taak slecht maken.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

7. Ik wil nu alles weten over mijn pensioen, zodat ik weet waar ik later aan toe ben.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

8. Als ik pensioeninformatie niet meteen begrijp, zet ik door totdat ik het wel snap.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

9. Ik wil niet op anderen achterlopen als het om kennis over pensioenen gaat.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens Helemaal eens

10. Het is mijn verantwoordelijkheid om te zorgen dat mijn pensioen goed geregeld is.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

11. Het heeft weinig zin om me nu goed te informeren over mijn pensioen, want de regels veranderen toch steeds.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

12. Door alle politieke en economische veranderingen heb ik weinig controle over mijn pensioen.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

13. Pensioeninformatie is moeilijk voor mij.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

14. De meeste Nederlanders hebben hun pensioen niet goed geregeld.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

15. Ik vind het vervelend om mij met pensioeninformatie bezig te houden.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

16. Mensen uit mijn omgeving die belangrijk voor mij zijn, houden zich niet bezig met hun pensioen.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

17. De startbrief zal makkelijk te lezen zijn.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

18. Ik weet niet welke acties ik kan ondernemen om mijn pensioen te verhogen als dat nodig is.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

19. In hoeverre verdiept u zich in de startbrief?

Omcirkel het antwoord dat het meest overeenkomt met uw eigen situatie.

- A** Ik heb nog nooit een startbrief ontvangen.
- B** Ik gooi de startbrief weg.
- C** Ik kijk er niet naar en stop het direct bij mijn administratie.
- D** Ik kijk er globaal naar en stop het dan bij mijn administratie.
- E** Ik kijk er grondig naar, stop het bij mijn administratie en onderneem actie indien nodig.

C. Demografische gegevens

IN TE VULLEN DOOR PROEFLEIDER

Nummer deelnemer
Proefleider
Testvolgorde
Relatie

IN TE VULLEN DOOR DEELNEMER

Geslacht 0 man 0 vrouw

Leeftijd jaar

Geboorteland

Geboorteland van uw vader

Geboorteland uw moeder

Hoogst voltooide opleiding

- 0 Basisschool
- 0 LBO, huishoudschool e.d.
- 0 VMBO Gemengde/
Kaderberoepsgerichte/ Basisberoepsgerichte leerweg
- 0 VMBO-T of MAVO
- 0 MBO niveau 2
- 0 MBO niveau 3
- 0 MBO niveau 4
- 0 MULO
- 0 HAVO
- 0 VWO
- 0 HBO
- 0 Universiteit
- 0 Anders, namelijk:

Type dienstverband op dit moment

- 0 In loondienst, fulltime
- 0 In loondienst, parttime
- 0 Zelfstandige
- 0 Werkzoekend
- 0 Geen dienstverband, niet werkzoekend
- 0 Anders, namelijk

In welke bedrijfstak bent u werkzaam?

- Landbouw, bosbouw, visserij
- Winning van delfstoffen
- Industrie
- Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht
- Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering
- Bouwnijverheid
- Groot- en detailhandel
- Vervoer en opslag
- Logies-, maaltijd- en drankverstrekking
- Informatie en communicatie
- Financiële instellingen
- Verhuur van en handel in onroerend goed
- Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening
- Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening
- Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen
- Onderwijs
- Gezondheids- en welzijnszorg
- Cultuur, sport en recreatie
- Overige dienstverlening
- Overig, namelijk;

Aan het werk vanaf (jaartal)

Uw inkomenschaal (nettobedragen)

- Tussen €0,- en €25.000,- per jaar
- Tussen €25.000,- en €40.000,- per jaar
- Tussen €40.000,- en €60.000,- per jaar
- Tussen €60.000,- en €80.000,- per jaar
- Meer dan €80.000,- per jaar

Welke taal sprak u vroeger thuis met uw ouders?

- Nederlands
- Anders, namelijk

Welke taal spreekt u nu thuis?

- Nederlands
- Anders, namelijk

D. Financiële geletterdheidstest

Geachte deelnemer,

Met deze vragenlijst worden u enkele vragen gesteld over financiële zaken in het algemeen. Wilt u in deel 1 aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de stellingen? Het gaat om uw mening, er zijn dus geen foute antwoorden.

U kunt uw antwoord geven op een schaal van 1 tot en met 7, waarbij 1 'helemaal oneens' betekent en 7 'helemaal eens'. Is uw mening over de stelling neutraal? Kies dan voor 4.

Met de vragen in deel 2 meten we tot slot uw financiële kennis.

Hartelijk dank!

DEEL 1

1. Ik voel me vrijwel altijd zeker als ik een belangrijke financiële keuze moet maken

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

2. Ik vind dat ik weinig over financiën en financiële producten weet

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

3. Ik zou veel moeite willen doen om mijn financiële kennis te vergroten

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

4. Ik ben niet geïnteresseerd in nieuwe financiële producten op het vlak van sparen en beleggen

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

5. Ik vind kennis over geld en financiële zaken belangrijk

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

6. Ik houd me niet actief bezig met geldzaken en financiële besluiten

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

7. Ik plan vooruit en hou rekening met de toekomst

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

8. Leren omgaan met geld heb ik van huis uit niet goed meegekregen

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

9. Ik kan met mijn huidige inkomen goed rondkomen

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

10. Ik kan mijn rekeningen en andere financiële verplichtingen maar met moeite nakomen

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

11. Ik bekijk regelmatig het saldo van mijn bankrekening

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens					Helemaal eens	

12. Als ik onverwacht voor een forse inkomensdaling en/of onverwacht forse uitgave zou komen te staan dan kan ik deze financieel niet opvangen

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

13. Ik beleg (d.m.v. obligatiefondsen, aandelen o.i.d.) of spaar geld

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

14. Ik heb geen goed overzicht van mijn financiën en mijn huishoudelijke uitgaven

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

DEEL 2

1. Stel dat u 100 euro op een spaarrekening heeft. De rente is 20% per jaar en u neemt nooit geld of rente op. Hoeveel zou u dan na vijf jaar in totaal op de rekening hebben: meer dan 200 euro, precies 200 euro of minder dan 200 euro?

- meer dan 200
 precies 200
 minder dan 200
 ik weet het niet

2. Stel dat uw inkomen in het jaar 2012 is verdubbeld en dat ook de prijzen van alle goederen zijn verdubbeld. Bent u dan in 2012 in staat om meer, hetzelfde of minder dan vandaag te kopen van uw inkomen?

- meer
 hetzelfde
 minder
 ik weet het niet

3. Is de volgende uitspraak volgens u waar of niet waar? 'Aandelen zijn normaal gesproken risicovoller dan obligaties'

- waar
 niet waar
 ik weet het niet

4. Welke financieel product geeft normaal gesproken over een lange periode (bijvoorbeeld 10 of 20 jaar) het hoogste rendement?

- spaarrekening
 obligaties
 aandelen
 ik weet het niet

5. Als de hypotheekrente stijgt, wat zou er dan moeten gebeuren met de waarde van het huis: stijgen, dalen of gelijk blijven?

- stijgen
 dalen
 blijft hetzelfde
 ik weet het niet

6. Is de volgende uitspraak waar of niet waar? 'Huizenprijzen in Nederland kunnen nooit dalen'.

- waar
 niet waar
 ik weet het niet

E. Pensioenkennistest

Nummer deelnemer.....

Geachte deelnemer,

Op de volgende pagina's vindt u een vragenlijst met 20 vragen. Bij elke vraag mag u **één** juist antwoord omcirkelen. Mocht u het antwoord op een vraag niet weten, gokt u dan alstublieft niet, maar omcirkel dan **antwoord d**.

Hartelijk dank!

A Wat is pensioen en wat is een pensioenregeling?

1. Op welke drie manieren kunt u een inkomen voor de oude dag opbouwen?
 - a. AOW, pensioen voor zelfstandige ondernemers, eigen vermogen
 - b. AOW, aanvullend pensioen vanuit de werkgever, eigen vermogen
 - c. Pensioen vanuit de werkgever, pensioen voor zelfstandige ondernemers, pensioen van een buitenlands pensioenfonds
 - d. Ik weet het niet

2. Anneke heeft in de pensioenregeling van het bedrijf waar ze werkt een zogenoemde **uitkeringsovereenkomst**. Hiernaast bestaat ook een zogenoemde **premieovereenkomst**. Wat is het verschil tussen deze twee?
 - a. Bij een premieovereenkomst wordt het aanvullende pensioen opgebouwd, bij een uitkeringsovereenkomst wordt een aanvullende uitkering bij werkloosheid opgebouwd
 - b. Bij een premieovereenkomst hangt de hoogte van het pensioen af van de ingelegde premie, bij een uitkeringsovereenkomst hangt de hoogte van het pensioen af van het gemiddelde uitgekeerde salaris
 - c. Bij een uitkeringsovereenkomst staat de pensioenuitkering waarnaar wordt gestreefd vast, bij een premieovereenkomst staat de hoogte van de in te leggen premie vast
 - d. Ik weet het niet

3. Theo bouwt bij het bedrijf waar hij werkt pensioen op volgens het **middelloonstelsel**. Wat houdt dat in?
 - a. Het pensioen wordt gebaseerd op het gemiddelde loon dat hij in zijn loopbaan heeft verdiend
 - b. Het pensioen wordt gebaseerd op het loon dat hij in het midden van zijn loopbaan heeft verdiend
 - c. Het pensioen wordt gebaseerd op het loon dat de gemiddelde werknemer in dezelfde functie verdient
 - d. Ik weet het niet

4. Waarom beleggen pensioenfondsen geld in aandelen?
 - e. Pensioenfondsen beleggen geld in aandelen om een zo hoog mogelijk rendement te behalen, zodat zij pensioenuitkeringen kunnen laten meestijgen met de inflatie
 - f. Pensioenfondsen beleggen geld in aandelen om hun medewerkers en overige onkosten van te kunnen betalen, omdat de premie die een werknemer inlegt alleen voldoende is om zijn eigen pensioen van te bekostigen
 - g. Pensioenfondsen beleggen geld in aandelen om hun vermogen te verspreiden, zodat ze minder risico lopen om al hun geld ineens te verliezen
 - h. Ik weet het niet

5. Welke factoren zijn van invloed op de hoogte van uw pensioen?
 - a. Het salaris dat u per uur verdient, of u wel/niet AOW ontvangt, het aantal jaren dat u tot aan uw pensioen gewerkt heeft
 - b. Het aantal uren dat u per week werkt, of u wel/niet AOW ontvangt, het aantal jaren dat u tot aan uw pensioen gewerkt heeft
 - c. Het aantal uren dat u per week werkt, het salaris dat u per uur verdient, het aantal jaren dat u tot aan uw pensioen gewerkt heeft
 - d. Ik weet het niet

6. Wie zijn deelnemers aan een pensioenregeling?
 - a. Werknemers bij werkgevers die deelnemen aan een pensioenregeling
 - b. Ex-werknemers die inmiddels pensioen krijgen
 - c. Eventuele partners en kinderen waarvoor werknemers pensioen opbouwen
 - d. Ik weet het niet

B Wie heeft recht op AOW en pensioen?

7. Michel bereikt de wettelijke AOW-leeftijd. Hij heeft de Franse nationaliteit, maar woont al ongeveer 25 jaar in Nederland. Hoe zit het met de AOW die Michel van de Nederlandse overheid ontvangt?
 - a. Michel krijgt geen AOW
 - b. Michel krijgt alleen AOW voor de jaren die hij in Nederland heeft gewerkt
 - c. Michel krijgt alleen AOW voor de jaren die hij in Nederland heeft gewoond
 - d. Ik weet het niet

8. Hanna wint op haar 64e de jackpot in de Staatsloterij, waardoor ze ineens multimiljonair is. Heeft zij nog steeds recht op AOW wanneer zij de wettelijke AOW-leeftijd bereikt?
 - a. Nee, haar eigen vermogen is te hoog geworden om nog AOW te ontvangen
 - b. Ja, de AOW is een volksverzekering: iedereen die in Nederland woont of werkt bouwt AOW op
 - c. Ja, de AOW betreft een vast percentage van het eigen vermogen: Hanna krijgt nu zelfs meer AOW
 - d. Ik weet het niet

C De hoogte van pensioen en AOW

9. Als u bijverdient tijdens uw pensioen, worden de inkomsten dan afgetrokken van het pensioen?
 - a. Ja, want deze inkomsten worden verrekend met de AOW die u ontvangt
 - b. Misschien, want is afhankelijk van hoeveel geld u bijverdient en op welke manier u dit geld verdient
 - c. Nee, want het pensioen heeft u al tijdens uw loopbaan opgebouwd en staat daarom vast
 - d. Ik weet het niet

10. Krijgt iemand met een hoog pensioen minder AOW?
- a. Nee, de hoogte van de AOW is niet gerelateerd aan de hoogte van het pensioen
 - b. Nee, de AOW betreft een vast percentage van het pensioen: iemand met een hoog pensioen krijgt meer AOW dan iemand met een laag pensioen
 - c. Ja, wie een pensioen heeft van boven de 100.000 euro per jaar wordt met ingang van 2014 gekort op de AOW
 - d. Ik weet het niet

D Levensmomenten die pensioen raken

11. Welke veranderingen in uw leven zijn van invloed op uw toekomstige pensioen?
- a. Uw partner stopt met werken, u krijgt kinderen, u maakt promotie
 - b. Uw partner stopt met werken, u maakt promotie, u gaat minder werken
 - c. U krijgt kinderen, u maakt promotie, u gaat minder werken
 - d. Ik weet het niet
12. Wat is waardeoverdracht?
- a. Het overdragen van uw pensioenrechten aan uw nabestaanden
 - b. Het meenemen van pensioenrechten bij wisseling van werkgever
 - c. Het omzetten van het partnerpensioen dat u heeft opgebouwd voor uw partner in een pensioensverhoging
 - d. Ik weet het niet
13. Wanneer ontstaat een AOW-gat?
- a. Als het inkomen van een partner jonger dan 65 jaar afgetrokken wordt van de AOW
 - b. Als de partnertoeslag voor AOW'ers met een partner jonger dan 65 komt te vervallen
 - c. Als de prepensioenregeling eindigt op 65 jaar, terwijl de AOW dan nog niet ingaat
 - a. Ik weet het niet

E Partnerpensioen

14. Voor wie is er, behalve uw partner, nog meer pensioen geregeld als u komt te overlijden?
- a. Uw (studerende of invalide) kinderen jonger dan 27 of 30 jaar
 - b. Dit is afhankelijk van de afspraken die u heeft gemaakt met uw werkgever
 - c. Wanneer u komt te overlijden is alleen het pensioen van u en uw partner geregeld
 - d. Ik weet het niet
15. Connie is gescheiden. Heeft zij recht op een partnerpensioen als haar ex-partner overlijdt?
- a. Nee, partnerpensioen geldt alleen voor de echtgenoot op het moment van overlijden
 - b. Alleen wanneer zij niet opnieuw getrouwd is, want dan ontvangt zij al partnerpensioen van haar nieuwe partner
 - c. Ja, behalve als het partnerpensioen op risicobasis was verzekerd

d. Ik weet het niet

16. Theo is vijf jaar geleden gescheiden. Heeft hij recht op een deel van het pensioen van zijn ex-partner?
- a. Nee, partnerpensioen geldt alleen voor de huidige partner
 - b. Alleen als dat bij de scheiding bepaald is
 - c. Als hij niets anders heeft afgesproken, heeft hij recht op de helft van het ouderdomspensioen dat zijn ex tijdens hun huwelijk heeft opgebouwd
 - d. Ik weet het niet

F Keuzemogelijkheden bij pensionering

17. Stel, u bent getrouwd en u wilt het pensioen dat u heeft opgebouwd voor uw partner inruilen voor eigen pensioen. Kan dat?
- a. Ja, dat mag, als uw partner daarvoor toestemming geeft
 - b. Nee, dat mag niet, tenzij dat uitdrukkelijk in de pensioenovereenkomst geregeld is
 - c. Nee, dat mag niet, u mag nooit partnerpensioen inruilen tegen eigen pensioen
 - d. Ik weet het niet
18. Kunt u ervoor kiezen om uw pensioen te laten variëren in hoogte?
- a. Nee, de hoogte van het pensioen staat vast
 - b. Ja, u kunt na uw pensionering uw gehele opgebouwde pensioen in één keer opnemen, of u kunt kiezen voor een maandelijkse uitkering
 - c. Ja, u kunt in uw eerste pensioenjaren voor een lagere uitkering kiezen om deze daarna te laten stijgen, of andersom
 - d. Ik weet het niet

G Pensioen en crisis

19. Welke maatregelen kunnen pensioenfondsen nemen als ze niet meer kunnen uitkeren?
- a. Premies verhogen, pensioenuitkeringen niet meer indexeren, korten op pensioenuitkeringen
 - b. Premies verhogen, een extra bijdrage vragen van werkgevers, korten op pensioenuitkeringen
 - c. Pensioenuitkeringen niet meer indexeren, een extra bijdrage vragen van werkgevers, korten op pensioenuitkeringen
 - d. Ik weet het niet
20. Kan mijn pensioenfonds net als een bank in problemen komen omdat mensen hun geld weghalen?
- a. Ja, mensen hebben altijd toegang tot hun ingelegde geld
 - b. Ja, als een pensioenfonds ondergebracht is bij een bank
 - c. Nee, bij een pensioenfonds kunt u uw geld helemaal niet weghalen
 - d. Ik weet het niet

F. Clozetest

Nummer deelnemer.....

Geachte deelnemer,

Op de achterkant vindt u een tekst over pensioenen. In deze tekst is een aantal woorden weggelaten. Probeer bij elk 'gat' in de tekst te bedenken welk woord is weggelaten en vul dat in op de stippellijn.

Hartelijk dank!

Pensioen

Om de pensioenen betaalbaar te houden wil het kabinet het pensioenstelsel grondig veranderen. Zo gaat de leeftijd voor de stapsgewijs omhoog naar 67 jaar in 2021 en worden de regels voor verzekeraars en strenger.

Ouderdomspensioen verschaft een voor de tijd dat men niet meer werkt op latere leeftijd. Verder is er een mogelijkheid voor pensioen voor als men bijvoorbeeld door ziekte is geworden. Tot slot is er een pensioen mogelijk als uitkering voor de partner bij Dat zijn de pensioenvormen die deel uitmaken van een doorsnee

In Nederland onderscheiden we voor het pensioen drie Als u met pensioen gaat, krijgt u een basisinkomen van de , dat noemen we de AOW. Daarnaast bouwt u meestal een aanvullend pensioen op bij uw werkgever. U kunt ook zelf een particuliere afsluiten. Meestal draagt u bij aan uw pensioen tussen uw 21^e en uw 65^e. Uw en u dragen allebei pensioenpremie af. Hoeveel pensioenpremie ingelegd wordt, hangt af van uw persoonlijke leefsituatie en van uw Bij de van die premie blijft een deel van uw salaris buiten beschouwing. Premie heffen over dat deel is niet nodig, omdat u al ontvangt. Pensioenfondsen de premies om later aanvullend pensioen uit te kunnen betalen.

Tot slot is het mogelijk om vrijwillig extra pensioen te Dit kan door middel van inkomsten uit eigen vermogen, levensverzekeringen, koopsommen en Dat is vooral van belang wanneer u een heeft, omdat u bijvoorbeeld eerder wil stoppen met werken. U kunt uw pensioen bij uw pensioenfonds of pensioenverzekeraar niet , maar voor kleine bedragen (tot € 451,22) geldt een uitzondering.

Door de economische crisis is een deel van de pensioenfondsen in financiële moeilijkheden gekomen. De overheid eist van de fondsen dat zij voldoende hebben, zodat zij ook in de toekomst aan hun verplichtingen kunnen blijven voldoen. Als fondsen daar niet in slagen, verhogen zij soms de Maar een fonds kan ook besluiten om geen rekening te houden met de jaarlijkse , en dus niet te indexeren. Soms moeten zij de zelfs verlagen.

G. Woordenschattest

Nummer deelnemer.....

Geachte deelnemer,

Op de volgende pagina's vindt u een vragenlijst met 25 vragen. Bij elke vraag mag u **één** juist antwoord omcirkelen. Mocht u het antwoord op een vraag niet weten, gokt u dan alstublieft niet, maar omcirkel dan **antwoorde**.

Hartelijk dank!

Wat is de betekenis van de dikgedrukte woorden?

1. Er kwam een **abrupt** einde aan ons gesprek.
 - a. verrassend
 - b. plotseling
 - c. vervelend
 - d. positief
 - e. ik weet het niet

2. Zij was gisteren erg **recalcitrant**.
 - f. opgewekt
 - g. geërgerd
 - h. opstandig
 - i. meegaand
 - j. ik weet het niet

3. De spreker was na de **interruptie** volledig uit zijn doen.
 - a. belediging
 - b. ruzie
 - c. onderbreking
 - d. stemming
 - e. ik weet het niet

4. Dat is een **penetrante** geur.
 - a. heerlijke
 - b. zurige
 - c. doordringende
 - d. zoete
 - e. ik weet het niet

5. Zijn bijdrage aan het werk is **marginiaal**.
 - a. groot
 - b. klein
 - c. positief
 - d. negatief
 - e. ik weet het niet

6. Die politicus heeft een **markant** gezicht.
- lelijk
 - knap
 - opvallend
 - onopvallend
 - ik weet het niet
7. Wat is nu de **moraal** van dat verhaal?
- wat we ervan kunnen leren
 - hoe het afloopt
 - hoe het gewaardeerd wordt
 - hoe lang het is
 - ik weet het niet
8. Op dit moment is **behoedzaamheid** het verstandigste.
- voorzichtigheid
 - spoed
 - overleg
 - veiligheid
 - ik weet het niet
9. Wat is de **status quo** in dit internationale conflict?
- de toestand op dit moment
 - het belangrijkste moment
 - de voorgeschiedenis
 - de vooruitzichten voor de toekomst
 - ik weet het niet
10. Zij is de **spil** van de familie.
- Zij is het buitenbeentje
 - Zij is het ieders lievelingetje
 - Zij speelt een centrale rol
 - Zij is het meest succesvol
 - Ik weet het niet

11. Hij is een **demagoog**.

- a. iemand die veel doet voor de gewone man
- b. iemand die het volk laat mee beslissen
- c. iemand die het volk vertegenwoordigt in de Tweede Kamer
- d. iemand die het volk misleidt
- e. ik weet het niet

12. Zij heeft geen **scrupules**.

- a. tegenslagen
- b. gewetensbezwaren
- c. stress
- d. verantwoordelijkheden
- e. ik weet het niet

13. Dit gebouw is een **labyrint**.

- a. belangrijk historisch monument
- b. doolhof waarin je makkelijk verdwaalt
- c. betonnen, vierkante kolos
- d. luxe uitgevoerd paleis
- e. ik weet het niet

14. Zijn uitspraken waren **ondubbelzinnig**.

- a. duidelijk
- b. onduidelijk
- c. vriendelijk
- d. onvriendelijk
- e. ik weet het niet

15. Het is **billijk** dat hij dit terugbetaalt.

- a. waarschijnlijk
- b. noodzakelijk
- c. redelijk
- d. onterecht
- e. ik weet het niet

16. Deze maatregel is pijnlijk voor **forensen**.
- a. mensen die werkzaam zijn in de forensische sector
 - b. mensen die heen en weer reizen tussen woon- en werkgemeente
 - c. mensen die een hoog inkomen hebben
 - d. mensen die net een huis hebben gekocht
 - e. ik weet het niet
17. Toen hij dat zei, ontstond er **tumult**.
- a. gelach
 - b. gehuil
 - c. rumoer
 - d. blijdschap
 - e. ik weet het niet
18. Hij stond bekend om zijn **doortastendheid**.
- a. slim en handig te werk gaan
 - b. snel en krachtig ingrijpen
 - c. overhaast te werk gaan
 - d. bedachtzaam optreden
 - e. ik weet het niet
19. Er ontstaat **fRICTIE** tussen Jan en Maria.
- a. begrip
 - b. onenigheid
 - c. verliefdheid
 - d. concurrentie
 - e. ik weet het niet
20. De **segregatie** in de Amsterdamse wijk de Bijlmer is toegenomen.
- a. misdaad
 - b. overlast van vandalen
 - c. samenwerking tussen groepen
 - d. gescheiden leven van groepen
 - e. ik weet het niet

21. Het ontwerp ziet er in de **maquette** prachtig uit.

- a. proefexemplaar
- b. model
- c. plattegrond
- d. tekeningen
- e. ik weet het niet

22. Zijn komst in dit bedrijf heeft **consequenties**.

- a. oorzaken
- b. voordelen
- c. nadelen
- d. gevolgen
- e. ik weet het niet

23. Zij is **megalomaan**.

- a. heeft grootheidswaan
- b. is onzeker
- c. is somber
- d. is hyperactief
- e. ik weet het niet

24. Peter en Thea kochten een **sculptuur**.

- a. beeldhouwwerk
- b. schildelij
- c. plafondlamp
- d. zonnewijzer
- e. ik weet het niet

25. Hij reageert **laks** op de problemen.

- a. snel
- b. verstandig
- c. onverstandig
- d. gemakzuchtig
- e. ik weet het niet

H. Begripstest vragenlijst

Vraag 1

Waarom ontvangt Marije van Veen deze brief?

Vraag 2

Marije werkt bij Pink Creations en gaat pensioen opbouwen bij ABC Pensioenen.

- a. Wie betaalt haar premie?
- b. Waarvan betaalt ABC Pensioenen haar uitkering als ze met pensioen gaat?

Vraag 3

Stel, Marije krijgt een ongeluk en raakt voor 50% arbeidsongeschikt. Ze zit een maand thuis en begint daarna weer met halve dagen werken. Door wie wordt Marijes premie betaald?

Vraag 4

Marije stopt met werken voor Pink Creations en start met een nieuwe baan bij een andere werkgever. Welke keuze heeft ze om te doen met het bedrag dat ze opgebouwd heeft bij ABC Pensioenen?

Vraag 5

Marije wil weten hoe haar pensioenpremie wordt berekend.

- a. Waar wordt pensioengrondslag voor gebruikt en hoe wordt het berekend?
- b. Hoeveel pensioenpremie houdt de werkgever van Marije op haar salaris in? Is dat per jaar, per maand of iets anders?
- c. Hoe oud is Marije ongeveer?

Vraag 6

Waarvan is de hoogte van Marijes pensioenuitkering afhankelijk?

Vraag 7

Marije loopt beleggingsrisico.

- a. Wat houdt dat in?
- b. Naarmate het pensioen dichterbij komt worden Marijes beleggingen risicovoller. Is deze stelling goed of fout?

Vraag 8

Juist of onjuist?

- a. ABC Pensioenen neemt alle beslissingen over Marijes beleggingen.
- b. Marije bepaalt van te voren hoe hoog haar pensioen is.
- c. Als Marije met pensioen gaat, gaat zij belasting betalen over haar pensioen.
- d. Als Marije ergens anders gaat werken dan *moet* ze het bedrag van haar beleggingen over laten maken naar een nieuwe pensioenregeling.

Vraag 9 (LET OP: STEL EERST VRAAG 10. Volgorde in dataset blijft wel hetzelfde.)

Stel, Marije overlijdt als zij 69 is. Wie hebben er na haar overlijden recht op een uitkering?

Vraag 10

Stel, Marije overlijdt als zij 61 is. Ze werkt dan nog steeds voor Pink Creations. Haar partner Berend blijft met twee dochters achter, die 17 en 25 jaar oud zijn.

- a. Wie hebben er na het overlijden van Marije recht op een uitkering?
- b. Hoeveel uitkering ontvangt Marijes dochter van 17?
- c. Tot wanneer ontvangt zij dat?
- d. Hoeveel ontvangt deze dochter als datzelfde jaar ook haar vader overlijdt?

Vraag 11

Pink Creations komt in grote financiële moeilijkheden. Marije vindt dat haar werkgever toch door moet gaan met het betalen van haar pensioenpremie. Heeft Marije gelijk? Waarom wel of niet?

Vraag 12

Marije heeft weinig verstand van beleggen.

- c. Kan ze dan het beste kiezen voor HorizonBeleggen, ProfielBeleggen of VrijBeleggen?
- d. Waarom?

Vraag 13

Marije verwacht dat zij een lage pensioenuitkering zal krijgen. Wat kan zij doen?

Vraag 14

Welke keuzes moet Marije maken als ze bijna met pensioen gaat?

Vraag 15

Stel dat Marije en haar partner Berend, met wie zij een geregistreerd partnerschap heeft, uit elkaar gaan.

- a. Heeft Berend dan recht op partnerpensioen nadat Marije met pensioen gaat?
- b. Welke eventuele gevolgen heeft de scheiding voor het pensioen van Marije?

I. Begripstest observatieformulier

Observatieformulier Startbriefonderzoek

Ppn naam: Datum test: Tijd gebruikt voor woordenschattoets: min seconden
 Tijd gebruikt voor cloze-test: min seconden
 Proefleider: Ppn nr: Tijd gebruikt voor pensioenkenntest: min seconden

Noteer bij kolom **Antwoord juist?**:

0. Nee
1. Ja, in eigen woorden
2. Letterlijk opgelezen
3. Nee (zonder tekstgebruik)
4. Ja (zonder tekstgebruik)

Nr	Gevonden?	Zoektijd in seconden	Steekwoorden in antwoord	Antwoord juist?	Bijzonderheden zoekproces of antwoord
1	Ja / Nee		☐ Nieuwe klant/deelnemer ☐ Pensioen opbouwen ☐ Werkgever		
2a	Ja / Nee		☐ Werkgever ☐ Marije		
2b	Ja / Nee		☐ Pensioenfonds verkoopt beleggingen ☐ Opbrengst beleggingen ☐ Pensioen kopen bij verzekeraar		
3	Ja / Nee		☐ ABC Pensioenen 50%/helpt ☐ Marije en werkgever 50%/helpt		
4	Ja / Nee		☐ Beleggingen laten staan bij ABC Pensioenen ☐ Of waarde van beleggingen overmaken naar nieuwe pensioenregeling		
5a	Ja / Nee		☐ Bedrag ☐ Berekenen werkgeverspremie ☐ Fulltime jaarloon – franchise = pensioengrondslag		
5b	Ja / Nee		☐ € 526,51 ☐ Per jaar		
5c	Ja / Nee		☐ 50-54 jaar		
6	Ja / Nee		☐ Hoeveelheid pensioenpremie werkgever ☐ Waarde beleggingen bij pensioen ☐ Hoeveel pensioen hiervoor gekocht kan worden		
7a	Ja / Nee		☐ Waarde verandert ☐ Eigen risico: winst en verlies voor Marije		

			<ul style="list-style-type: none"> ○ Pensioen niet gegarandeerd 		
7b	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Fout 		
8a	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Onjuist 		
8b	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Onjuist 		
8c	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Juist 		
8d	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Onjuist 		
9	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Partner ○ Als deze partnerpensioen ontvangt 		
10a	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Partner en jongste dochter ○ Oudste dochter bij arbeidsongeschiktheid/studeren 		
10b	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ €2.352,48 per jaar ○ bruto 		
10c	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Totdat zij 21 is ○ Of 27 bij studeren of arbeidsongeschiktheid 		
10d	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ 2x €2.352,48 (per jaar) 		
11	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Nee ○ Als slecht gaat met bedrijf ○ Mag bedrijf stoppen met premie betalen 		
12a	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ HorizonBeleggen 		
12b	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ ABC Pensioenen bepaalt beleggingen ○ Gemiddeld risico 		
13	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Praten met pensioenadviseur ○ Extra sparen of beleggen 		
14	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Bij welke verzekeraar pensioen kopen ○ Hoeveel pensioen zelf en hoeveel voor partner ○ Evt. minder werken ○ Evt. eerder of later met pensioen 		
15a	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Ja 		
15b	Ja / Nee		<ul style="list-style-type: none"> ○ Als afgesproken: verdelen ○ Dan waarde van beleggingen uit tijd geregistreerd partnerschap verdeeld 		

J. Attitudetest achteraf

Nummer deelnemer.....

Geachte deelnemer,

Tot slot worden u enkele vragen gesteld over uw pensioen, pensioeninformatie in het algemeen en de net door u gemaakte startbrief-taak. Het gaat nog steeds om uw eigen mening, er zijn geen foute antwoorden.

U kunt uw antwoord geven op een schaal van 1 tot en met 7, waarbij 1 'helemaal oneens' betekent en 7 'helemaal eens'. Is uw mening over de stelling neutraal? Kies dan voor 4.

Hartelijk dank!

1. Door alle politieke en economische veranderingen heb ik weinig controle over mijn pensioen.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal eens

2. Als ik pensioeninformatie niet meteen begrijp, zet ik door totdat ik het wel snap.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal eens

3. Pensioeninformatie is moeilijk voor mij.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal eens

4. Ik weet welke acties ik kan ondernemen om mijn pensioen te verhogen voor als dat nodig is.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal eens

5. Ik heb de startbrief-taak slechter gemaakt dan ik had verwacht.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal eens

6. Ik heb me niet goed geïnformeerd over mijn pensioen.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal

7. Het is belangrijk om goed op de hoogte te zijn van alles wat met je pensioen te maken heeft.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal eens

8. Als het om mijn pensioen gaat, wil ik graag voldoen aan de verwachtingen van de mensen die belangrijk voor mij zijn.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal eens

9. Ik wil niet op anderen achterlopen als het om kennis over pensioenen gaat.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Helemaal oneens

Helemaal eens

10. De startbrief is makkelijker te lezen dan ik dacht.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

11. Ik wil ervoor zorgen dat mijn pensioen goed geregeld is.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

12. Het is mijn verantwoordelijkheid om te zorgen dat mijn pensioen goed geregeld is.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

13. Mensen uit mijn omgeving die belangrijk voor mij zijn, houden zich niet bezig met hun pensioen.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

14. Ik weet nu hoe een pensioenregeling in elkaar zit.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

15. Het heeft weinig zin om me nu goed te informeren over mijn pensioen, want de regels veranderen toch steeds.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

16. Ik vind het vervelend om mij met pensioeninformatie bezig te houden.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

17. Als ik me nu goed informeer over mijn pensioen, heeft dat geen voordelen voor later.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

18. De meeste Nederlanders hebben hun pensioen goed geregeld.

1	2	3	4	5	6	7
Helemaal oneens			Helemaal eens			

K. Antwoordformulier

Financiële geletterdheid

- 1 = meer dan 200
- 2 = hetzelfde
- 3 = waar
- 4 = aandelen
- 5 = dalen
- 6 = niet waar

Pensioenkennis

1. B	5. C	9. B	13. C	17. A
2. C	6. A	10. A	14. A	18. C
3. A	7. C	11. B	15. C	19. A
4. A	8. B	12. B	16. C	20. C

Cloze

1. AOW	12. berekening
2. pensioenfondsen	13. AOW
3. inkomen	14. beleggen
4. arbeidsongeschikt	15. sparen
5. overlijden	16. lijfrentes
6. pensioenregeling	17. pensioengat
7. pijlers	18. afkopen
8. overheid	19. dekkingsgraad
9. pensioenverzekering	20. premie
10. werkgever	21. inflatie
11. inkomen	22. pensioenuitkeringen

Woordenschat

1. plotseling	14. duidelijk
2. opstandig	15. redelijk
3. onderbreking	16. mensen die heen en weer reizen tussen woon- en werkgemeente
4. doordringende	17. rumoer
5. klein	18. snel en krachtig ingrijpen
6. opvallend	19. onenigheid
7. wat we ervan kunnen leren	20. gescheiden leven van groepen
8. voorzichtigheid	21. model
9. de toestand op dit moment	22. gevolgen
10. zij speelt een centrale rol	23. heeft grootheidswaan
11. iemand die het volk misleidt	24. beeldhouwwerk
12. gewetensbezwaren	25. gemakzuchtig
13. doolhof waarin je makkelijk verdwaalt	